

ΚΕΝΤΡΟ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΩΝ ΑΝΑΛΥΣΕΩΝ
CENTER FOR INTERNATIONAL STRATEGIC ANALYSES

Το Πλαίσιο Οργάνωσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης και οι Θεωρητικές Προσεγγίσεις της Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης

Αναστασία Αικατερίνη Βοσκοπούλου

Ερευνητική Εργασία Νο. 126

Δ/νση: Φίλωνος 35, 18531 Πειραιάς

Τηλ. : 211-7201886

web site: www.kedisa.gr

E-mail: info@kedisa.gr

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΚΕΔΙΣΑ

Δρ. Ανδρέας Γ. Μπανούτσος	Πρόεδρος
Δρ. Παναγιώτης Σφαέλος	Αντιπρόεδρος & Δ/της Ερευνών
Γεώργιος Κουκάκης	Γενικός Γραμματέας
Αργέττα Μαλιχουτσάκη	Οικονομική Διαχειρίστρια
Βασιλική Καντιώτη	Μέλος
Μαρία Ντάμπου	Μέλος
Αικατερίνη Μαρούκη	Μέλος

© 2025 Center for International Strategic Analyses (KEDISA, All Rights Reserved)

No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system or transmitted in any form or by any means electronic, mechanical, photocopying, recording or otherwise, without permission of the publisher

**ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ, ΤΕΧΝΩΝ
ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ**

**ΤΜΗΜΑ
ΙΣΤΟΡΙΑΣ, ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΩΝ
ΣΠΟΥΔΩΝ**

ΤΙΤΛΟΣ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗΣ ΔΙΑΤΡΙΒΗΣ

**ΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ
ΕΝΩΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙ ΘΕΩΡΗΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ
ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗΣ**

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ

ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ ΒΟΣΚΟΠΟΥΛΟΥ

ΜΑΪΟΣ 2023

**ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ, ΤΕΧΝΩΝ
ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ**

**ΤΜΗΜΑ
ΙΣΤΟΡΙΑΣ, ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΩΝ
ΣΠΟΥΔΩΝ**

ΤΙΤΛΟΣ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗΣ ΔΙΑΤΡΙΒΗΣ

**ΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ
ΕΝΩΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙ ΘΕΩΡΗΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ
ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗΣ**

**Διπλωματική Εργασία η οποία υποβλήθηκε προς απόκτηση εξ
αποστάσεως Μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών στην Ευρωπαϊκή
Πολιτική και Διακυβέρνηση στο Πανεπιστήμιο Νεάπολις**

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ

ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ ΒΟΣΚΟΠΟΥΛΟΥ

ΜΑΪΟΣ 2023

Πνευματικά δικαιώματα

Copyright © Βοσκοπούλου Αναστασία Αικατερίνη, 2023

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Η έγκριση της Διπλωματικής Εργασίας από το Πανεπιστήμιο Νεάπολις δεν υποδηλώνει απαραίτητως και αποδοχή των απόψεων του συγγραφέα εκ μέρους του Πανεπιστημίου.

Ή ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΔΗΛΩΣΗ

Η Αναστασία Αικατερίνη Βοσκοπούλου γνωρίζοντας τις συνέπειες της λογοκλοπής, δηλώνω υπεύθυνα ότι η παρούσα εργασία με τίτλο **«ΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙ ΘΕΩΡΗΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗΣ»**, αποτελεί προϊόν αυστηρά προσωπικής εργασίας και όλες οι πηγές που έχω χρησιμοποιήσει, έχουν δηλωθεί κατάλληλα στις βιβλιογραφικές παραπομπές και αναφορές. Τα σημεία όπου έχω χρησιμοποιήσει ιδέες, κείμενο ή/και πηγές άλλων συγγραφέων, αναφέρονται ευδιάκριτα στο κείμενο με την κατάλληλη παραπομπή και η σχετική αναφορά περιλαμβάνεται στο τμήμα των βιβλιογραφικών αναφορών με πλήρη περιγραφή.

Η Δηλούσα

Περιεχόμενα

Περίληψη	8
Abstract.....	9
Εισαγωγή	11
Κεφάλαιο 1. Οι Θεωρίες του Νεολειτουργισμού και του Διακυβερνητισμού.....	14
1.1. Θεωρία του Νεολειτουργισμού.....	14
1.2. Θεωρία του Διακυβερνητισμού.....	17
1.3. Διαφορές Μεταξύ Νεολειτουργισμού και Διακυβερνητισμού.....	20
Κεφάλαιο 2. Θεωρητικές προσεγγίσεις και νέα κρίση άδειας καρέκλας	25
2.1. Η νέα Κρίση Άδειας Καρέκλας.....	25
2.2. Επίλυση της νέας Κρίσης της Άδειας Καρέκλας	27
2.3. Θεωρητικές Προσεγγίσεις για τη νέα Κρίση της Άδειας Καρέκλας.....	29
2.4. Κριτική Ανασκόπηση του Προβλήματος	31
Κεφάλαιο 3. Η Δημιουργία Συνθήκης του Μάαστριχτ Βάσει του Νεολειτουργισμού και του Διακυβερνητισμού.....	34
3.1. Σύντομη Επισκόπηση Συνθήκης του Μάαστριχτ	34
3.2. Νεολειτουργισμός και Δημιουργία της Συνθήκης του Μάαστριχτ.....	35
3.2.1. Επίδραση Νεολειτουργιστικών Ιδεών στη Διαμόρφωση της Συνθήκης.....	35
3.2.2. Ο Ρόλος των Υπερεθνικών Θεσμών και των Διαδικασιών Ολοκλήρωσης ...	36
3.3. Διακυβερνητισμός και Δημιουργία της Συνθήκης του Μάαστριχτ	38
3.3.1. Επίδραση Διακυβερνητικών Ιδεών στη Δημιουργία της Συνθήκης.....	38
3.3.2. Ο Ρόλος των Κρατών Μελών και των Εθνικών Κυβερνήσεων	39
3.4. Σύγκριση Νεολειτουργισμού και Διακυβερνητισμού ως προς τη Συνθήκη του Μάαστριχτ.....	40
Κεφάλαιο 4. Ερμηνεία της Ελληνικής Οικονομικής Κρίσης Βάσει του Νεολειτουργισμού και του Διακυβερνητισμού.....	43
4.1. Σύντομη Επισκόπηση Ελληνικής Οικονομικής Κρίσης	43
4.2. Νεολειτουργιστική Ερμηνεία της Ελληνικής Οικονομικής Κρίσης	44
4.2.1. Ερμηνεία Ελληνικής Οικονομικής Κρίσης Βάσει του Νεολειτουργισμού ...	44
4.2.2. Νεολειτουργιστικές Προβλέψεις που Σχετίζονται με την Κρίση	45
4.3. Διακυβερνητική Ερμηνεία της Ελληνικής Οικονομικής Κρίσης.....	47
4.3.1. Ερμηνεία Ελληνικής Οικονομικής Κρίσης Βάσει του Διακυβερνητισμού ...	47
4.3.2. Διακυβερνητική Θεωρία για τις Ενέργειες και τις Αποφάσεις των Εθνικών Κυβερνήσεων στην Κρίση	48
Κεφάλαιο 5. Συμπεράσματα	51
Βιβλιογραφία	55

Ονοματεπώνυμο Φοιτητή/Φοιτήτριας: ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ ΒΟΣΚΟΠΟΥΛΟΥ

Τίτλος Μεταπτυχιακής Διατριβής: ΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ
ΕΝΩΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙ ΘΕΩΡΗΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ
ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗΣ

Η παρούσα Μεταπτυχιακή Διατριβή εκπονήθηκε στο πλαίσιο των σπουδών για την
απόκτηση εξ αποστάσεως μεταπτυχιακού τίτλου στο Πανεπιστήμιο Νεάπολις και εγκρίθηκε
στις 19/06/2023 από τα μέλη της Εξεταστικής Επιτροπής.

Εξεταστική Επιτροπή:

Πρώτος επιβλέπων (Πανεπιστήμιο Νεάπολις Πάφος).....[Δρ. Μαρής Γεώργιος,
Αναπληρωτής Καθηγητής]

Μέλος Εξεταστικής Επιτροπής:[Δρ. Γαβριήλ Ελένη, Λέκτορας,]

Μέλος Εξεταστικής Επιτροπής:[Αγγέλου Άγγελος, επισκέπτης
ερευνητής LSE]

Ευχαριστίες [προαιρετικό]

Αφιέρωση [προαιρετικό]

Περίληψη

Η Ευρωπαϊκή Ένωση και η πορεία προς την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση ανέκαθεν αποτελούσε ένα πολυδιάστατο φαινόμενο, καθώς κύριο μέλημα των χωρών της Ένωσης μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου ήταν η ενοποίηση των κρατών προκειμένου να εδραιωθεί ένα κλίμα ειρήνης και ευημερίας.

Κύριος σκοπός της μεταπτυχιακής διατριβής είναι να εξετάσει τη δημιουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης υπό το θεωρητικό πρίσμα του νεολειτουργισμού και του διακυβερνητισμού από τους οποίους προκύπτουν οι διαφορετικές θεωρητικές προσεγγίσεις της Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης δεδομένου ότι θα αναλυθούν οι υπερεθνικές και διακυβερνητικές μορφές. Η αναλυτική παρουσίαση των θεωριών της Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης θα συμβάλλει στην επιτυχημένη συγγραφή της μεταπτυχιακής διατριβής καθώς θα επιλεγθούν συγκεκριμένα γεγονότα τα οποία οδήγησαν στη διαμόρφωση συγκρούσεων όσον αφορά την φύση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Κατά τη διάρκεια συγγραφής της εργασίας θα τεθούν ερωτήματα που αφορούν τις μορφές που οργανώνεται η Ένωση έτσι όπως αυτές περιγράφονται στην θεωρία του νεολειτουργισμού και του διακυβερνητισμού, καθώς επίσης και αν στο πλαίσιο της Ένωσης κυριαρχεί η συνεργασία ή η σύγκρουση. Η παρουσίαση του φαινομένου της κρίσης της άδειας καρέκλας θα ερμηνευτεί υπό τη σκοπιά και του νεολειτουργισμού αλλά και του διακυβερνητισμού με διαφορετικό τρόπο. Αναλύοντας, κατόπιν, τη Συνθήκη του Μάαστριχτ η οποία αποτέλεσε τη σημαντικότερη συνθήκη στην ιστορία της Ευρωπαϊκής Ένωσης θα καταλήξουμε στο ξέσπασμα της ελληνικής οικονομικής κρίσης όπως αυτό περιγράφεται μέσα στις δύο θεωρίες που αναλύονται εντός της εργασίας, του νεολειτουργισμού και του διακυβερνητισμού. Στο πλαίσιο συγγραφής της παρούσας εργασίας χρησιμοποιήθηκαν πρωτογενείς και δευτερογενείς πηγές προκειμένου να γίνει κατανοητό το περιεχόμενο της διατριβής. Μετά το πέρας της μεταπτυχιακής διατριβής θα δοθούν απαντήσεις στα ερευνητικά ερωτήματα που θα τεθούν μέσα στη διπλωματική εργασία και θα παρουσιαστούν τα συμπεράσματα.

Λέξεις Κλειδιά: Ευρωπαϊκή Ένωση, Ολοκλήρωση, Νεολειτουργισμός, Διακυβερνητισμός, Μάαστριχτ, οικονομική κρίση.

Abstract

The European Union and the path towards European integration has always been a multidimensional phenomenon, as the main concern of the countries of the Union after the end of the Second World War was the unification of states in order to establish a climate of peace and prosperity.

The main purpose of the thesis is to examine the creation of the European Union in the theoretical light of neo-functionalism and intergovernmentalism from which the different theoretical approaches to European integration emerge, since the supranational and intergovernmental forms will be analyzed. The detailed presentation of the theories of European integration will contribute to the successful writing of the thesis as specific events will be selected which led to the formation of conflicts regarding the nature of the European Union. During the writing of the paper, questions will be raised concerning the forms of the Union as described in the theory of neo-functionalism and intergovernmentalism, as well as whether cooperation or conflict prevails in the Union. The presentation of the phenomenon of the empty chair crisis will be interpreted from the perspective of both neo-functionalism and intergovernmentalism in a different way. By analyzing the Maastricht Treaty, which was the most important treaty in the history of the European Union, we will come to the outbreak of the Greek economic crisis as described in the two theories analyzed in this thesis, neo-functionalism and intergovernmentalism. Primary and secondary sources were used in the writing of this thesis in order to understand the content of the thesis. At the end of the thesis, the research questions that will be posed in the thesis will be answered and the conclusions will be presented.

Keywords: European Union, Integration, neo-functionalism, intergovernmentalism, Maastricht, financial crisis.

Εισαγωγή

Οι συνέπειες που επέφερε ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος ήταν ολέθριες για ολόκληρο τον κόσμο και αφορούσαν τόσο την καταστροφή των υποδομών, την απώλεια ανθρώπινων ζωών αλλά και την κατάρρευση των πολιτικών συστημάτων των χωρών. Προκλήθηκαν εμφύλιες συγκρούσεις, οξύνθηκαν οι διαφορές, οι τριβές και οι αντιπαραθέσεις και επικράτησε ένα κλίμα διχασμού σε πολλές χώρες. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το διπολικό σύστημα που επικράτησε με τις συγκρούσεις μεταξύ του λαού των ΗΠΑ και της Σοβιετικής Ένωσης (Λάβδας, 2002). Οι επιπτώσεις του πολέμου, όπως ήταν φυσικό, έφεραν στο προσκήνιο την ανάγκη δημιουργίας μίας ειρηνικής συνύπαρξης μεταξύ των χωρών όπου θα δημιουργηθεί μία ζώνη ασφάλειας και ευημερίας και θα κυριαρχεί η ειρηνική επίλυση των διαφορών τους αλλά και η ομαλή τους συνεργασία.

Το γεγονός ότι η Ευρώπη βρέθηκε εντελώς κατεστραμμένη μετά το τέλος του πολέμου κατέστησε επιτακτική ανάγκη τη διευθέτηση των ζητημάτων μέσω της ενοποίησης όλων των ευρωπαϊκών κρατών. Η αναγκαιότητα για μία ενοποιημένη Ευρώπη και η ενδυνάμωση των σχέσεων μεταξύ των ευρωπαϊκών χωρών ήταν πλέον απαραίτητη, διότι μόνο μέσω της εφαρμογής μίας ενιαίας πολιτικής σε διάφορους τομείς θα μπορούσε να υλοποιηθεί το όραμα της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Σημαντικό ρόλο διαδραμάτισε η συνθήκη του Μάαστριχτ ή αλλιώς Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση η οποία υπογράφηκε το 1992 και σύμφωνα με την οποία τέθηκαν τα θεμέλια για την δημιουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης και με αυτόν τον τρόπο συνέβαλε στην ενδυνάμωση των σχέσεων και των ποσοστών συνεργασίας μεταξύ των ευρωπαϊκών κρατών. Αναμφίβολα, η Ευρωπαϊκή Ένωση αποτελεί μία οικονομική και πολιτική ένωση, ένα μοναδικό οικοδόμημα το οποίο αποτελείται από ένα σύμπλεγμα χωρών μεταξύ των οποίων κυριαρχεί το αίσθημα της συνεργασίας και οι οποίες συγκροτούν την ευρωπαϊκή ήπειρο. Η Ευρωπαϊκή Ένωση αποτελεί ένα μοναδικό θεσμικό οικοδόμημα εντός του οποίου ενυπάρχουν άλλα υποσυστήματα τα οποία συνεργάζονται μεταξύ τους και θέτουν σε εφαρμογή κοινές πολιτικές και δράσεις προκειμένου να επιτευχθούν στην πράξη οι στόχοι της Ε.Ε. Εντός του ευρωπαϊκού πλαισίου παρατηρούνται ιδιομορφίες όσον αφορά το θεσμικό της πλαίσιο αλλά και το πλαίσιο λειτουργίας της οι οποίες θα επισημανθούν παρακάτω στα κεφάλαια που θα ακολουθήσουν.

Σκοπός της παρούσας διπλωματικής εργασίας είναι να παρουσιάσει το πλαίσιο εντός του οποίου οργανώνεται η Ευρωπαϊκή Ένωση αλλά και να τονίσει τις βασικές αρχές και τις διαφορές των δύο διαφορετικών θεωρητικών προσεγγίσεων, του νεολειτουργισμού και του διακυβερνητισμού. Ιδιαίτερη έμφαση κατά τη συγγραφή της εργασίας θα δοθεί στις θεωρίες που περιγράφουν το φαινόμενο της Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης. Η θεωρία του

νεολειτουργισμού και η θεωρία του διακυβερνητισμού θα αποτελέσουν τα κυριότερα σημεία όπου θα αναλυθούν διεξοδικά στη συγκεκριμένη διατριβή προκειμένου να γίνει κατανοητή η σημασία και η πορεία προς την ευρωπαϊκή ενοποίηση των κρατών υπό τη σκοπιά και των δύο θεωριών. Η παρούσα μεταπτυχιακή διατριβή επιδιώκει να κεντρίσει το ακαδημαϊκό και επιστημονικό ενδιαφέρον σχετικά με το ζήτημα της Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης.

Τα βασικά ερευνητικά ζητήματα που θα τεθούν εντός της εργασίας αφορούν τις διαφορές που σημειώνουν οι δύο πιο σημαντικές θεωρίες που επεξηγούν τη διαδικασία προς την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση. Τόσο ο νεολειτουργισμός όσο και ο διακυβερνητισμός παρουσιάζουν ορισμένες βασικές αρχές και θέσεις προκειμένου να ρίξουν φως στην ερμηνεία της ευρωπαϊκής ενοποίησης. Συγκεκριμένα, τα ερευνητικά ερωτήματα που εξετάζει η παρούσα εργασία είναι τα εξής:

- Ποιο είναι το οργανωτικό πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης και πώς έχει εξελιχθεί με την πάροδο του χρόνου;
- Ποιες είναι οι κύριες θεωρητικές προσεγγίσεις της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης;
- Πώς η Συνθήκη του Μάαστριχτ και η ελληνική οικονομική κρίση παρέχουν πληροφορίες για τη δυναμική και τις επιπτώσεις της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης;

Η μεθοδολογία που χρησιμοποιήθηκε προκειμένου να επιτευχθεί ο σκοπός της εργασίας και να δοθούν σαφείς απαντήσεις στα παραπάνω ερευνητικά ερωτήματα είναι η βιβλιογραφική ανασκόπηση μελετών από τη διεθνή βιβλιογραφία. Συγκεκριμένα, η εργασία βασίζεται κυρίως σε πρωτογενείς και δευτερογενείς πηγές οι οποίες θα περιλαμβάνουν επιστημονικά και ακαδημαϊκά βιβλία, ιστορικά και επιστημονικά άρθρα και περιοδικά αλλά και διαδικτυακές πηγές. Η παρουσίαση και η ανάλυση των πηγών θα οδηγήσουν στην πλήρη κατανόηση του ζητήματος της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης αλλά και στην εξαγωγή των συμπερασμάτων σχετικά με το ζήτημα που μελετάται.

Η παρούσα εργασία χωρίζεται σε πέντε κεφάλαια. Στο πρώτο κεφάλαιο παρουσιάζονται οι θεωρίες του νεολειτουργισμού και του διακυβερνητισμού και τονίζονται τα κύρια σημεία τους αλλά και οι διαφορές που παρουσιάζουν αυτές οι δύο θεωρίες. Στο δεύτερο κεφάλαιο γίνεται αναφορά στην κρίση της άδειας καρέκλας όπου αναλύεται η κρίση διεξοδικά λαμβάνοντας υπόψιν τις δύο θεωρίες που προαναφέρθηκαν. Το τρίτο κεφάλαιο αναλύει τη δημιουργία της Συνθήκης του Μάαστριχτ αλλά και τον διαφορετικό τρόπο που ερμηνεύουν και επηρεάζουν τη Συνθήκη οι υποστηρικτές της θεωρίας του νεολειτουργισμού και του διακυβερνητισμού. Το τέταρτο κεφάλαιο αναφέρεται στο ξέσπασμα και στην ερμηνεία της

ελληνικής οικονομικής κρίσης, καθώς επίσης και στο πώς ο νεολειτουργισμός από τη μία και ο διακυβερνητισμός από την άλλη ερμηνεύουν τις αιτίες και τις συνέπειες της οικονομικής κρίσης. Τέλος, στο τελευταίο κεφάλαιο παρατίθενται τα συμπεράσματα που προκύπτουν από την παρούσα μελέτη.

Κεφάλαιο 1 - Οι Θεωρίες του Νεολειτουργισμού και του Διακυβερνητισμού

1.1. Θεωρία του Νεολειτουργισμού

Η θεωρία του νεολειτουργισμού είναι μια από τις θεωρητικές προσεγγίσεις που εξηγούν τη διαδικασία της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Η θεωρία εμφανίστηκε τη δεκαετία του 1950 και άρχισε να γίνεται δημοφιλής στις δεκαετίες του 1960 και του 1970. Θεωρεί τη διαδικασία της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης ως μια αυτοενισχυόμενη διαδικασία που λαμβάνει χώρα βαθμιαία και σταδιακά και που καθοδηγείται από λειτουργικές ανάγκες, οι οποίες αντιμετωπίζονται μέσω της ανάπτυξης υπερεθνικών θεσμών (Jensen, 2013). Στη συνέχεια, θα εξετάσουμε τις βασικές έννοιες και τα χαρακτηριστικά του νεολειτουργισμού, συμπεριλαμβανομένων του ρόλου της διάχυσης, των υπερεθνικών θεσμών και των κριτικών κατά της θεωρίας.

Οι ρίζες του νεολειτουργισμού βρίσκονται στη φονξιοναλιστική προσέγγιση της μελέτης των διεθνών σχέσεων. Ο λειτουργισμός είναι μια θεωρητική προσέγγιση που τονίζει τη σημασία των λειτουργικών αναγκών στη διαδικασία της συνεργασίας και της ολοκλήρωσης, και εμφανίστηκε τη δεκαετία του 1940, ως απάντηση στην καταστροφή που προκάλεσε ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος. Η θεωρία τονίζει την ανάγκη για συνεργασία μεταξύ των εθνών, προκειμένου να αντιμετωπιστούν λειτουργικές ανάγκες, όπως η οικονομική ανασυγκρότηση, η κοινωνική ευημερία και η ασφάλεια. Ο λειτουργισμός θεωρεί ότι η συνεργασία σε έναν λειτουργικό τομέα δημιουργεί αλληλεξαρτήσεις, οι οποίες οδηγούν σε συνεργασία σε άλλους τομείς. Η διαδικασία αυτή είναι γνωστή ως "λειτουργική διάχυση" (Cram, 2002).

Η θεωρία αναπτύχθηκε από τον Ernst Haas τη δεκαετία του 1950, ως απάντηση στις προκλήσεις που αντιμετώπισε η Ευρώπη μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Σύμφωνα με τον νεολειτουργισμό, η ευρωπαϊκή ολοκλήρωση είναι μια βαθμιαία και σταδιακή διαδικασία που καθοδηγείται από λειτουργικές ανάγκες. Η διαδικασία ξεκινά με τη συνεργασία σε συγκεκριμένους λειτουργικούς τομείς, όπως είναι για παράδειγμα η εμπορική και η οικονομική συνεργασία, και σταδιακά επεκτείνεται σε άλλους τομείς, όπως οι κοινωνικές πολιτικές και η συνεργασία στον τομέα της ασφάλειας (Tanja, 2013).

Μία από τις βασικές έννοιες του νεολειτουργισμού είναι ο ρόλος της διάχυσης (spillover) στη διαδικασία της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Η διάχυση αναφέρεται στην τάση που έχει η ολοκλήρωση σε μια περιοχή να διαχυθεί σε άλλες περιοχές, δημιουργώντας μια δυναμική για περαιτέρω ολοκλήρωση. Σύμφωνα με τη θεωρία αυτή, η λειτουργική ολοκλήρωση

δημιουργεί αλληλεξαρτήσεις μεταξύ των κρατών μελών, οι οποίες με τη σειρά τους οδηγούν σε μεγαλύτερη ανάγκη για ενοποίηση σε άλλους τομείς. Για παράδειγμα, η δημιουργία κοινής αγοράς αγαθών και υπηρεσιών μπορεί να οδηγήσει στην ανάγκη για κοινούς κανόνες ανταγωνισμού, οι οποίοι με τη σειρά τους να απαιτούν συνεργασία σε άλλους τομείς, όπως οι περιβαλλοντικές ή οι κοινωνικές πολιτικές. Με αυτόν τον τρόπο, η διαδικασία της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης γίνεται αυτοσυντηρούμενη και είναι δύσκολο για τα κράτη μέλη να αντιστρέψουν τη διαδικασία αφού ξεκινήσει (Rosamond, 2005).

Ένα άλλο σημαντικό χαρακτηριστικό του νεολειτουργισμού είναι ο ρόλος των υπερεθνικών θεσμών στη διαδικασία ολοκλήρωσης. Σύμφωνα με τη θεωρία αυτή, οι υπερεθνικοί θεσμοί διαδραματίζουν κρίσιμο ρόλο στη διευκόλυνση της συνεργασίας μεταξύ των κρατών μελών, παρέχοντας μια ουδέτερη και αμερόληπτη πλατφόρμα για διαπραγματεύσεις και επιβάλλοντας τους κανόνες της διαδικασίας ολοκλήρωσης. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, για παράδειγμα, είναι υπεύθυνη για την εισαγωγή προτάσεων πολιτικής και για την παρακολούθηση της εφαρμογής των πολιτικών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο, από την άλλη πλευρά, είναι αρμόδιο για την ερμηνεία του δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης και για την επίλυση διαφορών μεταξύ των κρατών μελών. Παρέχοντας ένα πλαίσιο συνεργασίας και συντονισμού μεταξύ των κρατών μελών, αυτοί οι θεσμοί συμβάλλουν στην υπέρβαση των εθνικιστικών τάσεων που συχνά εμποδίζουν τη συνεργασία και την ένταξη (Niemann, 2021).

Παρά τη σημαντική συμβολή του στη μελέτη της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, ο νεολειτουργισμός έχει δεχτεί κριτική. Οι επικριτές υποστηρίζουν ότι η θεωρία υποτιμά τον ρόλο της πολιτικής βούλησης στη διαδικασία ολοκλήρωσης και ότι αγνοεί τις προκλήσεις που θέτουν τα εθνικά συμφέροντα και οι εθνικές ταυτότητες. Υποστηρίζουν επίσης ότι η θεωρία παραβλέπει την πιθανότητα «αντίστροφης διάχυσης», σύμφωνα με την οποία η ολοκλήρωση σε μια περιοχή μπορεί πράγματι να εμποδίσει την ολοκλήρωση σε άλλες περιοχές. Για παράδειγμα, η δημιουργία μιας κοινής αγοράς μπορεί να οδηγήσει σε ανταγωνισμό μεταξύ των κρατών μελών, που μπορεί να οδηγήσει σε εντάσεις και συγκρούσεις που εμποδίζουν τη συνεργασία σε άλλους τομείς.

Μια άλλη κριτική στον νεολειτουργισμό είναι ότι υποτιμά τη σημασία της εξουσίας και της διαπραγμάτευσης στη διαδικασία ολοκλήρωσης. Οι επικριτές υποστηρίζουν ότι η θεωρία πιστεύει ότι οι λειτουργικές ανάγκες είναι η μόνη κινητήρια δύναμη πίσω από την ολοκλήρωση και ότι αγνοεί το γεγονός ότι τα κράτη μέλη μπορούν να χρησιμοποιήσουν τη δύναμη και την επιρροή τους για να προωθήσουν τα δικά τους συμφέροντα. Υποστηρίζουν

επίσης ότι η θεωρία παραβλέπει τη σημασία της εσωτερικής πολιτικής και των θεσμών στη διαμόρφωση της διαδικασίας ολοκλήρωσης (Schmitter & Lefkofridi, 2017).

Ο νεολειτουργισμός εκφράστηκε αρχικά από τον Ernst Haas το 1958 (Ernst, 1958), με τον Leon Lindberg να είναι επίσης διάσημος υποστηρικτής αυτής της υπερεθνικής σχολής σκέψης και είχε μεγάλη επιρροή στις πρώτες μέρες της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Η θεωρία υποστηρίζει ότι η κρατική ολοκλήρωση προκαλείται από την επιχειρηματικότητα υπερεθνικών παραγόντων, οι οποίοι εμπλέκουν τα κράτη στη συγκέντρωση της κυριαρχίας σε θέματα κοινού ενδιαφέροντος, δημιουργώντας έτσι συνεχείς λεγόμενες «διαρροές» σε σχετικούς τομείς πολιτικής, οι οποίοι λειτουργούν ως κινητήρια δύναμη για την ολοκλήρωση που τροφοδοτείται από διακρατικές κοινωνικοοικονομικές συνέργειες. Σε συμφωνία με τη θεωρία, η ιδέα της ολοένα και στενότερης ένωσης εντόπισε μια μη αναστρέψιμη διαδικασία των κρατών που αποδίδουν ολοένα και περισσότερο την κυριαρχία σε υπερεθνικά όργανα, τα οποία αναλαμβάνουν δική τους ζωή και πολιτικές φιλοδοξίες, ενώ οι εθνικές κυβερνήσεις χάνουν σταδιακά την κυριαρχία τους επίσης λόγω ακούσιων αποτελέσματα προηγούμενων αποφάσεων (Graziatti, 2017).

Η Συνθήκη της Ρώμης για τη δημιουργία της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας, επεκτείνοντας την “Ευρωπαϊκή Κοινότητα Άνθρακα και Χάλυβα (European Coal and Steel Community – ECSC)” και την Συνθήκη Ευρατόμ σε μια κοινή αγορά, χρησιμεύει ως το πιο υποστηρικτικό στοιχείο για τον ισχυρισμό του νεολειτουργισμού. Ωστόσο, οι οπισθοδρομήσεις στη διαδικασία της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης σύντομα οδήγησαν τον Haas να εγκαταλείψει την αρχική διεκδίκηση σχετικά με τον αυτοματισμό του νεολειτουργισμού. Αποδεχόμενος την κριτική σε σχέση με την έλλειψη επεξηγηματικής ικανότητας, ο Haas συνέχισε να υποστηρίζει τη μακρο-θεμελιώδη αξία της θεωρίας, σύμφωνα με την οποία οι νεολειτουργιστές βασίζονται στην υπεροχή της σταδιακής λήψης αποφάσεων έναντι του μεγάλου σχεδιασμού (Haas, 1970). Ωστόσο, αναγνωρίζει την ιδέα ότι ο νεολειτουργισμός περιορίζεται σε ό,τι αφορά την ακριβή μέτρηση της επιτυχούς ή μη ολοκλήρωσης, οι νεολειτουργιστές δεν συμφωνούν σε μια εξαρτημένη μεταβλητή. Η ευρωπαϊκή υπερεθνική επιχειρηματικότητα, που εκπροσωπείται ιδιαίτερα θεσμικά από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, έχει παίξει μεγάλο ρόλο στη διαδικασία της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Υπερεθνικοί φορείς και δομές, όπως η “Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα” (European Central Bank - ECB), το “Ευρωπαϊκό Δικαστήριο (European Court of Justice - ECJ)”, ή επίσης το “Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (European Court of Human Rights - ECHR)” έχουν λάβει μεγάλη σημασία για τους εθνικούς φορείς χάραξης πολιτικής. Ωστόσο, η ιστορία αυτής της διαδικασίας παρέχει επίσης πολλά στοιχεία για τον

μεγάλο αντίκτυπο των ατομικών συμφερόντων των κρατών μελών. Τώρα, μετά τη Συνθήκη της Λισαβόνας, η οποία αντιπροσωπεύει το καθεστώς της νόμιμης ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, ο άμεσος αντίκτυπος των κρατών μελών στο θεσμικό πλαίσιο και την πολιτική πραγματικότητα της ΕΕ συνεχίζει να βρίσκεται στο επίκεντρο της καθημερινής λήψης αποφάσεων.

Συμπερασματικά, ο νεολειτουργισμός παρέχει χρήσιμες πληροφορίες στη μελέτη της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, η οποία δίνει έμφαση στο ρόλο των λειτουργικών αναγκών και των υπερεθνικών θεσμών στη διευκόλυνση της συνεργασίας και της ολοκλήρωσης. Η θεωρία πιστεύει ότι η διαδικασία ολοκλήρωσης είναι αυτοενισχυόμενη και ότι υποκινείται από φαινόμενα διάχυσης. Ωστόσο, η θεωρία έχει επίσης υποστεί κριτική, ιδιαίτερα σε ό,τι αφορά τους ισχυρισμούς της σχετικά με το αναπόφευκτο της διαδικασίας ολοκλήρωσης και τον ρόλο της εξουσίας και της πολιτικής στη διαμόρφωσή της. Παρά τους περιορισμούς του, ο νεολειτουργισμός έχει παίξει σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση της κατανόησης της διαδικασίας ολοκλήρωσης και στην παροχή ενός πλαισίου για περαιτέρω έρευνα και ανάλυση.

1.2. Θεωρία του Διακυβερνητισμού

Η θεωρία του διακυβερνητισμού αποτελεί μία πολύ σημαντική θεωρητική προσέγγιση στη μελέτη της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Ο διακυβερνητισμός τονίζει τον ρόλο των κρατών μελών στη διαδικασία ολοκλήρωσης. Στη συνέχεια, θα εξετάσουμε τις βασικές έννοιες και τα χαρακτηριστικά αυτής της θεωρίας, συμπεριλαμβανομένου του ρόλου της κυριαρχίας και των κρατικών συμφερόντων των εθνικών κυβερνήσεων.

Ο διακυβερνητισμός είναι μια θεωρία που δίνει έμφαση στο ρόλο των κρατών μελών στη διαδικασία ολοκλήρωσης. Σύμφωνα με αυτή τη θεωρία, τα κράτη μέλη είναι οι πρωταρχικοί φορείς στη διαδικασία αυτή και διατηρούν την κυριαρχία και την αυτονομία τους. Η συνεργασία μεταξύ των κρατών μελών βασίζεται σε αμοιβαία συμφέροντα και η Ευρωπαϊκή Ένωση αποτελεί φόρουμ συντονισμού και συνεργασίας μεταξύ των κυρίαρχων κρατών. Ο διακυβερνητισμός χαρακτηρίζεται από διακυβερνητικές διαπραγματεύσεις, όπου τα κράτη μέλη διαπραγματεύονται και παζαρεύουν για την προστασία των συμφερόντων τους (Verdun & Laursen, 2020).

Μία από τις βασικές έννοιες του διακυβερνητισμού είναι η κυριαρχία. Η κυριαρχία αναφέρεται στην αρχή ότι τα κράτη μέλη έχουν την απόλυτη εξουσία στην επικράτειά τους και το δικαίωμα να λαμβάνουν τις δικές τους αποφάσεις χωρίς παρέμβαση εξωτερικών παραγόντων. Σύμφωνα με τη θεωρία αυτή, η Ευρωπαϊκή Ένωση είναι μια ένωση κυρίαρχων

κρατών και η διαδικασία ολοκλήρωσης προϋποθέτει διακυβερνητικές διαπραγματεύσεις και συνεργασία μεταξύ αυτών των κρατών (Bickerton et al., 2015).

Ένα άλλο σημαντικό χαρακτηριστικό του διακυβερνητισμού είναι ο ρόλος των κρατικών συμφερόντων στη διαδικασία ολοκλήρωσης. Με βάση τη θεωρία αυτή, τα κράτη μέλη προωθούν τα δικά τους συμφέροντα στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η διαδικασία ολοκλήρωσης επιτυγχάνεται μέσω της ανάγκης συντονισμού και συνεργασίας σε θέματα κοινού ενδιαφέροντος, αλλά τα κράτη μέλη διατηρούν το δικαίωμα να υποστηρίζουν τα δικά τους συμφέροντα και να ασκούν βέτο σε αποφάσεις που θεωρούν ότι τα βλάπτουν (Bickerton et al., 2015).

Ωστόσο, ο διακυβερνητισμός έχει επίσης υποστεί κριτική. Οι επικριτές υποστηρίζουν ότι η θεωρία υποτιμά τον ρόλο των υπερεθνικών θεσμών στη διαδικασία ενσωμάτωσης και ότι αγνοεί τα οφέλη από τη συγκέντρωση κυριαρχίας και πόρων. Υποστηρίζουν επίσης ότι η θεωρία παραβλέπει τη σημασία των πολιτικών και κοινωνικών παραγόντων στη διαμόρφωση της διαδικασίας ολοκλήρωσης και ότι υποθέτει ότι τα κράτη μέλη ενεργούν πάντα για το δικό τους συμφέρον, χωρίς να λαμβάνουν υπόψη το κοινό καλό (Bickerton et al., 2015).

Ο διακυβερνητισμός διατυπώθηκε αρχικά από τον Stanley Hoffman (Hoffmann, 1965). Ο Hoffman απέρριψε την ιδέα ότι ο υπερεθνικισμός είναι ένας αυτόματος μηχανισμός ολοκλήρωσης που προκαλείται από οικονομικά συμφέροντα, και υποστήριξε ότι τα κράτη συνεχίζουν να ελέγχουν τη διαδικασία της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Με βάση την υπόθεση ότι τα εθνικά κράτη θα συνεχίσουν να προωθούν το εθνικό συμφέρον και γενικά να απορρίπτουν την ανάθεση κυριαρχίας, υποστήριξε, ότι η ενοποίηση της ευρωπαϊκής πολιτικής ασφάλειας και άμυνας δεν θα συμβεί.

Το Σύστημα των Τριών Πυλώνων (Three Pillar System), που ιδρύθηκε με τη Συνθήκη του Μάαστριχτ επιβεβαιώνει την προσέγγιση του Hoffmann. Ενώ τα ζητήματα των «Κοινοτήτων» αφορούσαν υπερεθνικά όργανα, η ασφάλεια, η άμυνα όσο και τα δικαστικά και αστυνομικά ζητήματα αποφασίζονταν αποκλειστικά με διακυβερνητικές διαδικασίες. Τα πολύ πρόσφατα γεγονότα και οι διαμάχες σχετικά με την επέμβαση στη Λιβύη το 2011 παρέχουν στοιχεία για τη συνεχή συνάφεια του πορίσματος του Χόφμαν. Ωστόσο, ο κεντρικός ισχυρισμός κρατοκεντρικών μελετητών, όπως ο Χόφμαν, ότι τα κράτη δεν εκχωρούν την κυριαρχία τους, έχει χάσει όλο και περισσότερο την υποστήριξη σε παρατηρήσιμα στοιχεία, ειδικά στο πλαίσιο των διαδικασιών “Ψηφοφορίας με Ειδική Πλειοψηφία (Qualified Majority Voting - QMV)” εντός των κύριων διακυβερνητικών

οργάνων που καταργούν μεμονωμένα κράτη μέλη». δικαίωμα βέτο. Η Ειδική Πλειοψηφία έχει αποκτήσει πολύ μεγαλύτερο πεδίο εφαρμογής και εφαρμογή από τη Συνθήκη του Άμστερνταμ και ειδικότερα τη Συνθήκη της Λισαβόνας. Περίπου τα δύο τρίτα όλων των θεμάτων πολιτικής αποφασίζονται μέσω της Ειδικής Πλειοψηφίας. Επιπλέον, η σημασία του ευρωπαϊκού υπερεθνικού δικαστικού συστήματος έχει γίνει αρκετά σημαντική για τις εθνικές πολιτικές διαδικασίες. Ο Φιλελεύθερος Διακυβερνητισμός του Andrew Moravcsik αντιπροσωπεύει το αποτέλεσμα μιας αναθεώρησης του διακυβερνητισμού ως θεωρητικής προσέγγισης της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης.

Ο Moravcsik διαιωνίζει μια κρατοκεντρική προοπτική στις ενοποιητικές διαδικασίες, και ωστόσο επιδιώκει να ενσωματώσει διακρατικούς οικονομικούς παράγοντες. Επικρίνει την έλλειψη μικροθεμελίωσης του Haas και την έλλειψη ανταπόκρισης του νεολειτουργισμού στα εξωτερικά γεγονότα. Καθιερώνει τρεις επεξηγηματικές μεταβλητές με βάση την πρόταση του Alan Milward, ο οποίος υποστηρίζει ότι οι εθνικές προτιμήσεις αναπτύσσονται ως απάντηση σε εξωγενείς αλλαγές στη φύση της λειτουργικής αλληλεξάρτησης του συγκεκριμένου θέματος, οι διακρατικές διαπραγματεύσεις προχωρούν στη βάση της σχετικής διαπραγματευτικής δύναμης, της ανάθεσης προς υπερεθνικά ιδρύματα έχει σχεδιαστεί για να διευκολύνει αξιόπιστες δεσμεύσεις (Moravcsik, 2005). Ο φιλελεύθερος διακυβερνητισμός επιδιώκει να ενσωματώσει την αναγνώριση της εθνικής και διακρατικής κοινωνικοοικονομικής δυναμικής, την οποία οι νεολειτουργιστές προσδιόρισαν ως τη βάση για τα δευτερογενή αποτελέσματα. Αυτές οι δυναμικές, οι οποίες στη θεωρία του Φιλελεύθερου Διακυβερνητισμού μπορούν να προκληθούν ή από εξωτερικές ή από εσωτερικές συνθήκες, καθορίζουν το συμφέρον των κρατών και τα ενοποιητικά αποτελέσματα παράγονται από διακυβερνητικές διαπραγματεύσεις. Τα υπερεθνικά όργανα, από μια φιλελεύθερη διακυβερνητική σκοπιά, αντιπροσωπεύουν το τελικό προϊόν της διαδικασίας και όχι τον κινητήρα. Η ολοκλήρωση δεν επιτυγχάνεται με τη διάχυση, αλλά μάλλον με συγκλίνοντα συμφέροντα των διαπραγματευόμενων κρατών. Από την εισαγωγή και την επέκταση των διαδικασιών της Ειδικής Πλειοψηφίας στις διακυβερνητικές διαδικασίες εντός της ΕΕ, η διαπραγματευτική ισχύς έχει αποκτήσει πολιτική δυναμική. Σύμφωνα με τον Moravcsik, εκτός από την ασύμμετρη αλληλεξάρτηση ως βάση για τις διαπραγματεύσεις, έχει υποθέσει νέους καθοριστικούς παράγοντες όπως η οικοδόμηση συνασπισμού εντός των διακυβερνητικών οργάνων (Moravcsik, 2005).

1.3. Διαφορές Μεταξύ Νεολειτουργισμού και Διακυβερνητισμού

Οι θεωρίες του νεολειτουργισμού και του διακυβερνητισμού αποτελούν δύο πολύ βασικές θεωρητικές προσεγγίσεις στο πλαίσιο ανάλυσης και μελέτης της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Οι θεωρίες αυτές, αν και παρουσιάζουν κάποιες ομοιότητες, διαφέρουν σε σημαντικό βαθμό. Στη συνέχεια, θα εξετάσουμε τις βασικές διαφορές μεταξύ των δύο θεωριών, συμπεριλαμβανομένης της προσέγγισής τους στο ζήτημα της κυριαρχίας, του υπερεθνικισμού και του ρόλου των αγορών.

Μία από τις κύριες διαφορές μεταξύ της θεωρίας του νεολειτουργισμού και της θεωρίας του διακυβερνητισμού είναι ο τρόπος που προσεγγίζουν το ζήτημα της κυριαρχίας. Ο νεολειτουργισμός θεωρεί ότι η κυριαρχία σταδιακά συγκεντρώνεται και μοιράζεται μεταξύ των κρατών μελών, καθώς ενσωματώνονται σε λειτουργικούς τομείς. Αυτή η διαδικασία είναι γνωστή ως "διάχυση ή spillover". Ο διακυβερνητισμός, από την άλλη, διατείνεται ότι τα κράτη μέλη διατηρούν την κυριαρχία και την αυτονομία τους και ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση αποτελεί ένα φόρουμ συντονισμού και συνεργασίας μεταξύ κυρίαρχων κρατών (Rosamond, 2000).

Μια άλλη σημαντική διαφορά μεταξύ των δύο θεωριών αποτελεί η στάση που τηρούν απέναντι στον υπερεθνικισμό. Ο νεολειτουργισμός θεωρεί ότι η διαδικασία ολοκλήρωσης οδηγεί στην εμφάνιση υπερεθνικών θεσμών, οι οποίοι έχουν τη δύναμη να λαμβάνουν αποφάσεις που επηρεάζουν τα κράτη μέλη. Αυτά τα θεσμικά όργανα, όπως η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο, θεωρούνται βασικοί παράγοντες στη διαδικασία ολοκλήρωσης. Ο διακυβερνητισμός, από την άλλη, διατείνεται ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση είναι ένα φόρουμ για διακυβερνητικές διαπραγματεύσεις και ότι τα κράτη μέλη διατηρούν την αυτονομία τους (Dalman & Jonsson 2015).

Άλλο ένα σημείο στο οποίο διαφέρουν οι θεωρίες αυτές είναι ο τρόπος που προσεγγίζουν τις αγορές. Ο νεολειτουργισμός αντιλαμβάνεται επίσης τη σημασία της ενιαίας αγοράς, αλλά τη βλέπει ως μέσο προώθησης της συνεργασίας και της ενσωμάτωσης σε άλλους τομείς. Ο διακυβερνητισμός θεωρεί σημαντικό τα κράτη μέλη να συντονίζουν τις πολιτικές και τα συμφέροντά τους, αντί να στηρίζονται στις δυνάμεις της αγοράς (Risse, 2005).

Ενώ και οι δύο θεωρίες τονίζουν τη σημασία της συνεργασίας και της ενσωμάτωσης των κρατών μελών, διαφέρουν ως προς την προσέγγισή τους στην έννοια της λειτουργικής διάχυσης. Ο νεολειτουργισμός πιστεύει ότι η ολοκλήρωση σε μια λειτουργική περιοχή οδηγεί σε φαινόμενα διάχυσης, τα οποία δημιουργούν τη δυναμική για περαιτέρω ενοποίηση σε άλλους τομείς. Ο διακυβερνητισμός αντίθετα υποστηρίζει ότι τα κράτη μέλη προωθούν

τα δικά τους συμφέροντα στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης και ότι η διαδικασία ενσωμάτωσης υποκινείται από την ανάγκη συντονισμού και συνεργασίας σε θέματα κοινού ενδιαφέροντος (Schimmelfennig, 2018).

Οι θεωρίες αυτές διαφέρουν επίσης και ως προς το πως προσεγγίζουν την εξουσία και την πολιτική. Ο νεολειτουργισμός πιστεύει ότι η διαδικασία ολοκλήρωσης καθοδηγείται από λειτουργικές ανάγκες και ότι η εξουσία και η πολιτική δεν είναι οι πρωταρχικοί μοχλοί της ολοκλήρωσης. Ο δε διακυβερνητισμός θεωρεί ότι τα κράτη μέλη χρησιμοποιούν τη δύναμη και την επιρροή τους για να προωθήσουν τα δικά τους συμφέροντα εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Nugent, 2017).

Ο νεολειτουργισμός και ο διακυβερνητισμός είναι δύο εξέχουσες θεωρητικές προσεγγίσεις στη διαδικασία της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης που έχουν συζητηθεί ευρέως στην πολιτική επιστήμη. Αυτές οι προσεγγίσεις προσφέρουν διαφορετικές προοπτικές για το ρόλο του υπερεθνικισμού και των εθνικών κρατών στην προώθηση της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης και έχουν σημαντικές επιπτώσεις στην κατανόησή μας για τον τρόπο λειτουργίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ).

Ο νεολειτουργισμός, όπως διατυπώθηκε αρχικά από τους Ernst Haas και Leon Lindberg, υποστηρίζει ότι η κρατική ολοκλήρωση προκαλείται από την επιχειρηματικότητα υπερεθνικών παραγόντων, οι οποίοι εμπλέκουν τα κράτη στη συγκέντρωση της κυριαρχίας σε θέματα κοινού ενδιαφέροντος, δημιουργώντας έτσι συνεχείς διαρροές σε σχετικούς τομείς πολιτικής που λειτουργούν ως κινητήρας για την ολοκλήρωση. Σύμφωνα με τον νεολειτουργισμό, η ιδέα της «ολοένα και στενότερης ένωσης» εντόπισε μια μη αναστρέψιμη διαδικασία των κρατών που αποδίδουν ολοένα και περισσότερο την κυριαρχία σε υπερεθνικά σώματα, τα οποία αποκτούν δική τους ζωή και πολιτικές φιλοδοξίες, ενώ οι εθνικές κυβερνήσεις χάνουν σταδιακά την κυριαρχία τους λόγω ακούσιων αποτελεσμάτων προηγούμενων αποφάσεων.

Η Συνθήκη της Ρώμης για τη δημιουργία της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας, επεκτείνοντας την ECSC και την Ευρατόμ σε μια κοινή αγορά, χρησιμοποίησε ως το πιο υποστηρικτικό στοιχείο για τον ισχυρισμό του νεολειτουργισμού. Ωστόσο, οι οπισθοδρομήσεις στη διαδικασία της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης σύντομα οδήγησαν τον Haas να εγκαταλείψει την αρχική του βεβαιότητα σχετικά με τον αυτοματισμό του νεολειτουργισμού. Δέχτηκε την κριτική σχετικά με την έλλειψη επεξηγηματικής ικανότητας και συνέχισε να υποστηρίζει τη μακρο-θεμελιώδη αξία της θεωρίας. Ωστόσο, ο Haas αναγνώρισε ότι ο νεολειτουργισμός είναι περιορισμένος όσον αφορά την ακριβή μέτρηση

της επιτυχημένης ή μη ολοκλήρωσης. Ο νεολειτουργισμός υποδηλώνει ότι η ευρωπαϊκή υπερεθνική επιχειρηματικότητα, που εκπροσωπείται ιδιαίτερα θεσμικά από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, έχει παίξει μεγάλο ρόλο στη διαδικασία της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης.

Αντίθετα, ο Διακυβερνητισμός, που αρχικά διατυπώθηκε από τον Στάνλεϊ Χόφμαν, υποστηρίζει ότι τα κράτη συνεχίζουν να ελέγχουν τη διαδικασία της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Σύμφωνα με αυτή την προσέγγιση, τα έθνη-κράτη θα συνεχίσουν να προωθούν το εθνικό συμφέρον και γενικά να απορρίπτουν την ανάθεση κυριαρχίας. Το Σύστημα των Τριών Πυλώνων, που ιδρύθηκε με τη Συνθήκη του Μάαστριχτ, επιβεβαιώνει την προσέγγιση του Hoffmann. Ενώ τα θέματα των «Κοινοτήτων» αφορούσαν υπερεθνικά όργανα, η ασφάλεια, η άμυνα, όσο και τα δικαστικά και αστυνομικά ζητήματα αποφασίζονταν αποκλειστικά με διακυβερνητικές διαδικασίες. Ωστόσο, ο κεντρικός ισχυρισμός κρατοκεντρικών μελετητών όπως ο Hoffmann, ότι τα κράτη δεν παραχωρούν την κυριαρχία τους, έχει χάσει όλο και περισσότερο την υποστήριξη σε παρατηρήσιμα στοιχεία, ειδικά στο πλαίσιο των διαδικασιών ψηφοφορίας με ειδική πλειοψηφία (QMV) εντός των κύριων διακυβερνητικών οργάνων που καταργούν τα μεμονωμένα κράτη μέλη. «δικαίωμα βέτο. Η Ειδική Πλειοψηφία έχει αποκτήσει πολύ μεγαλύτερο πεδίο εφαρμογής και εφαρμογή από τη Συνθήκη του Άμστερνταμ και ειδικότερα τη Συνθήκη της Λισαβόνας. Περίπου τα δύο τρίτα όλων των θεμάτων πολιτικής αποφασίζονται μέσω της Ειδικής Πλειοψηφίας.

Ο Φιλελεύθερος Διακυβερνητισμός αντιπροσωπεύει μια αναθεώρηση του διακυβερνητισμού που επιδιώκει να ενσωματώσει διακρατικούς οικονομικούς παράγοντες διαιωνίζοντας παράλληλα μια κρατοκεντρική προοπτική στις ενοποιητικές διαδικασίες. Αυτή η προσέγγιση αναγνωρίζει την ενδοεθνική και διακρατική κοινωνικοοικονομική δυναμική που καθορίζει τα συμφέροντα των κρατών, και τα ενοποιητικά αποτελέσματα παράγονται από διακυβερνητικές διαπραγματεύσεις και όχι από δευτερογενή αποτελέσματα. Η σημασία του ευρωπαϊκού υπερεθνικού δικαστικού συστήματος και των διαδικασιών ψηφοφορίας με ειδική πλειοψηφία (QMV) εντός των κύριων διακυβερνητικών οργάνων έχει γίνει αρκετά σημαντική για τις εθνικές πολιτικές διαδικασίες. Η Ειδική Πλειοψηφία έχει αποκτήσει πολύ μεγαλύτερο πεδίο εφαρμογής και εφαρμογή από τη Συνθήκη του Άμστερνταμ και τη Συνθήκη της Λισαβόνας ειδικότερα, και περίπου τα δύο τρίτα όλων των θεμάτων πολιτικής αποφασίζονται μέσω της Ειδικής Πλειοψηφίας.

Οι διαφορές μεταξύ του νεολειτουργισμού και του διακυβερνητισμού έχουν τις ρίζες τους στις προοπτικές τους για το ρόλο του υπερεθνικισμού και των εθνικών κρατών στην προώθηση της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Ενώ ο νεολειτουργισμός προτείνει ότι οι

υπερεθνικοί παράγοντες διαδραματίζουν κρίσιμο ρόλο στην προώθηση της συγκέντρωσης κυριαρχίας μεταξύ των κρατών μελών σε θέματα κοινού ενδιαφέροντος, ο διακυβερνητισμός τονίζει τον ρόλο των εθνικών κρατών στην προώθηση των εθνικών συμφερόντων

Συμπερασματικά, οι θεωρίες του νεολειτουργισμού και του διακυβερνητισμού διαφέρουν σημαντικά. Ενώ και οι δύο θεωρίες τονίζουν τη σημασία της συνεργασίας και της ενσωμάτωσης των κρατών μελών, διαφέρουν ως προς την προσέγγισή τους στα ζητήματα της κυριαρχίας, του υπερεθνικισμού, του ρόλου των αγορών, της λειτουργικής διάχυσης, της εξουσίας και της πολιτικής. Με βάση τον νεολειτουργισμό, η κυριαρχία συγκεντρώνεται σταδιακά και μοιράζεται μεταξύ των κρατών μελών, οι υπερεθνικοί θεσμοί είναι απαραίτητοι για τη διαδικασία ολοκλήρωσης και η λειτουργική διάχυση αποτελεί βασικό μοχλό ενσωμάτωσης. Ο διακυβερνητισμός αντίθετα θεωρεί ότι τα κράτη μέλη πρέπει να διατηρούν την κυριαρχία και την αυτονομία τους, ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση αποτελεί ένα πεδίο όπου λαμβάνουν χώρα πολλές διακυβερνητικές διαπραγματεύσεις και ότι η εξουσία και η πολιτική είναι οι πρωταρχικοί μοχλοί της ολοκλήρωσης.

Ενώ κάθε θεωρία συνεισφέρει πολύτιμες απόψεις για τη διαδικασία ολοκλήρωσης, έχουν παρόλα αυτά τους περιορισμούς τους και έχουν υποστεί κριτική. Για παράδειγμα, ο νεολειτουργισμός έχει επικριθεί για την υποτίμηση του ρόλου της εξουσίας και της πολιτικής στη διαδικασία ολοκλήρωσης και για την υιοθέτηση μιας γραμμικής και αυτοσυντηρούμενης διαδικασίας ολοκλήρωσης. Ο διακυβερνητισμός έχει επικριθεί επειδή υποτίμησε τη σημασία των υπερεθνικών θεσμών και τα οφέλη από τη συγκέντρωση κυριαρχίας και πόρων (Moga, 2009). Επιπλέον, ενώ ο νεολειτουργισμός υποδηλώνει ότι η ευρωπαϊκή ολοκλήρωση είναι μια μη αναστρέψιμη διαδικασία των κρατών που αποδίδουν ολοένα και περισσότερο την κυριαρχία τους σε υπερεθνικούς φορείς, ο διακυβερνητισμός δίνει έμφαση στον συνεχή έλεγχο των κρατών στη διαδικασία ολοκλήρωσης. Ο Φιλελεύθερος Διακυβερνητισμός αντιπροσωπεύει μια αναθεώρηση του διακυβερνητισμού που επιδιώκει να ενσωματώσει διακρατικούς οικονομικούς παράγοντες, αλλά εξακολουθεί να διαιωνίζει μια κρατοκεντρική προοπτική στις ενοποιητικές διαδικασίες.

Αυτές οι θεωρητικές προσεγγίσεις έχουν σημαντικές επιπτώσεις στην κατανόηση του τρόπου λειτουργίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ο νεολειτουργισμός υποδηλώνει ότι η ευρωπαϊκή ολοκλήρωση καθοδηγείται από διακρατικές κοινωνικοοικονομικές συνέργειες και την επιχειρηματικότητα υπερεθνικών παραγόντων, όπως η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, που προωθούν τη συγκέντρωση της κυριαρχίας μεταξύ των κρατών μελών. Αυτή η προοπτική

υποδηλώνει ότι η ευρωπαϊκή ολοκλήρωση είναι μια μη αναστρέψιμη διαδικασία που θα συνεχίσει να καθοδηγείται από τη διάχυση τομέων πολιτικής.

Ο διακυβερνητισμός, από την άλλη πλευρά, υποδηλώνει ότι η ευρωπαϊκή ολοκλήρωση καθοδηγείται από τον συνεχή έλεγχο των κρατών στη διαδικασία της ολοκλήρωσης. Αυτή η προοπτική συνεπάγεται ότι η ευρωπαϊκή ολοκλήρωση θα περιοριστεί από την προθυμία των κρατών να εκχωρήσουν την κυριαρχία τους και να συμμετάσχουν στη διαδικασία της ολοκλήρωσης. Ο Φιλελεύθερος Διακυβερνητισμός αναθεωρεί τις αρχές που υποστηρίζει η θεωρία του διακυβερνητισμού. Αυτή η προσέγγιση υποδηλώνει ότι η ευρωπαϊκή ολοκλήρωση καθοδηγείται από τις διαπραγματεύσεις των κρατών σε τομείς πολιτικής, με υπερεθνικούς φορείς να αντιπροσωπεύουν το τελικό προϊόν της διαδικασίας και όχι τον κινητήρα. Αυτή η προοπτική υποδηλώνει ότι η ευρωπαϊκή ολοκλήρωση καθοδηγείται από τη σύγκλιση συμφερόντων μεταξύ των διαπραγματευόμενων κρατών, παρά από τις δευτερογενείς επιπτώσεις ή την επιχειρηματικότητα υπερεθνικών παραγόντων.

Συμπερασματικά, ο Νεολειτουργισμός και ο Διακυβερνητισμός είναι δύο θεωρητικές προσεγγίσεις μείζονος σημασίας στη διαδικασία της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης που προσφέρουν διαφορετικές προοπτικές για το ρόλο του υπερεθνικισμού και των εθνικών κρατών στην προώθηση της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Ενώ ο νεολειτουργισμός δίνει έμφαση στην επιχειρηματικότητα υπερεθνικών παραγόντων και στη διάχυση τομέων πολιτικής, ο διακυβερνητισμός δίνει έμφαση στον συνεχή έλεγχο των κρατών στη διαδικασία ολοκλήρωσης. Ο Φιλελεύθερος Διακυβερνητισμός εμφανίζεται ως μια αναθεώρηση στη διακυβερνητική θεωρία που επιδιώκει να ενσωματώσει διακρατικούς οικονομικούς παράγοντες διαιωνίζοντας παράλληλα μια κρατοκεντρική προοπτική στις ενοποιητικές διαδικασίες. Αυτές οι θεωρητικές προσεγγίσεις έχουν σημαντικές επιπτώσεις στην κατανόηση του τρόπου λειτουργίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των παραγόντων που οδηγούν στην ευρωπαϊκή ολοκλήρωση.

Παρά τις διαφορές και τους περιορισμούς τους, αυτές οι θεωρίες έχουν συμβάλει στην κατανόηση της διαδικασίας της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Προσφέρουν διαφορετικές προοπτικές και ιδέες και μας βοηθούν να κατανοήσουμε την περίπλοκη και πολύπλευρη φύση της διαδικασίας αυτής. Η πρόκληση για τους μελετητές και τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής είναι να βασιστούν στα δυνατά σημεία αυτών των θεωριών, αντιμετωπίζοντας παράλληλα τους περιορισμούς τους και ενσωματώνοντας νέες εξελίξεις και γνώσεις που θα ενισχύσουν την κατανόησή μας για την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση.

Κεφάλαιο 2 - Θεωρητικές προσεγγίσεις και νέα κρίση άδειας καρέκλας

2.1. Η νέα Κρίση Άδειας Καρέκλας

Το 1965 ξέσπασε στη Γαλλία η κρίση της άδειας καρέκλας η οποία αποτέλεσε την πρώτη μεγάλη κρίση κατά την οποία ο Πρόεδρος Ντε Γκώλ προέβη σε απεργία και με αυτόν τον τρόπο η Γαλλία αποφάσισε να μη συμμετάσχει στις συνεδριάσεις του Συμβουλίου των Υπουργών για έξι μήνες. Η κρίση επιλύθηκε το 1966 με τον συμβιβασμό του Λουξεμβούργου ο οποίος είχε ως αποτέλεσμα να υπάρξει μία συμβιβαστική λύση μεταξύ των εταίρων προκειμένου να γεφυρωθούν οι μεταξύ τους διαφορές.

Σε μεταγενέστερο χρονολογικά στάδιο η νέα κρίση της άδειας καρέκλας αναφέρεται σε μια πολιτική διαμάχη που προέκυψε το 2019 σχετικά με τον διορισμό μιας νέας ηγετικής ομάδας της Ευρωπαϊκής Ένωσης . Η κρίση δημιουργήθηκε όταν το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο απέρριψε πολλούς υποψηφίους για Επίτροπο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με αποτέλεσμα να καθυστερήσει ο διορισμός μιας νέας ηγετικής ομάδας της ΕΕ, συμπεριλαμβανομένου του Προέδρου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Αυτή η καθυστέρηση οδήγησε σε ανησυχίες σχετικά με την ικανότητα της Ένωσης να κυβερνά αποτελεσματικά και να λαμβάνει αποφάσεις και έθεσε ερωτήματα σχετικά με τη νομιμότητα του θεσμικού σχεδιασμού της ΕΕ.

Η κρίση δημιουργήθηκε επειδή το Κοινοβούλιο απέρριψε πολλούς υποψηφίους σχετικά με τον διορισμό του Επιτρόπου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, γεγονός που οδήγησε σε καθυστέρηση στον διορισμό της νέας ηγετικής ομάδας της Ένωσης. Η απόρριψη των υποψηφίων από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο βασίστηκε σε μεγάλο βαθμό σε ανησυχίες για σύγκρουση συμφερόντων και ανεπαρκή προσόντα. Η καθυστέρηση στο διορισμό της νέας ηγετικής ομάδας της Ευρωπαϊκής Ένωσης οφειλόταν στην έλλειψη συναίνεσης μεταξύ των κρατών μελών της, με ορισμένες χώρες να πιέζουν για τον διορισμό των προτιμώμενων υποψηφίων τους και άλλες να αντιστέκονται (Nugent & Rhinard, 2019).

Η κρίση της άδειας προεδρίας μπορεί να αναλυθεί μέσα από τις δύο κυριότερες θεωρητικές προσεγγίσεις στη διαδικασία της ευρωπαϊκής ενοποίησης, του νεολειτουργισμού και του διακυβερνητισμού.

Από μια νεολειτουργιστική προοπτική, η κρίση της άδειας καρέκλας μπορεί να θεωρηθεί ως παράδειγμα δευτερογενούς αποτελέσματος, όπου μια απόφαση σε έναν τομέα πολιτικής οδηγεί στη δημιουργία νέων πολιτικών και θεσμών σε συναφείς τομείς. Στην περίπτωση αυτή, η απόρριψη αρκετών υποψηφίων Επιτρόπων της Ένωσης από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο οδήγησε σε καθυστέρηση στον διορισμό της νέας ηγετικής ομάδας της ΕΕ, η οποία με τη σειρά της είχε επιπτώσεις στη διακυβέρνηση και την ικανότητα λήψης

αποφάσεων της ΕΕ. Αυτή η καθυστέρηση μπορεί επίσης να συνέβαλε στη δημιουργία νέων πολιτικών ή θεσμών για την αντιμετώπιση των ανησυχιών που εγείρει το Κοινοβούλιο σχετικά με τις συγκρούσεις συμφερόντων και τα ανεπαρκή προσόντα (Lefkofridi & Schmitter, 2020).

Από μια διακυβερνητική σκοπιά, η κρίση της άδειας καρέκλας μπορεί να θεωρηθεί ως αντανάκλαση του συνεχούς ελέγχου των κρατών στη διαδικασία της ολοκλήρωσης. Υπό αυτή την προοπτική, η απόρριψη αρκετών υποψηφίων Επιτρόπων της Ένωσης από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο οφειλόταν στις ανησυχίες των επιμέρους κρατών μελών σχετικά με τα προσόντα και τις συγκρούσεις συμφερόντων των υποψηφίων. Η καθυστέρηση στον διορισμό της νέας ηγετικής ομάδας της ΕΕ οφειλόταν επίσης στην έλλειψη συνεργασίας μεταξύ των κρατών μελών, με ορισμένες χώρες να πιέζουν για τον διορισμό των υποψηφίων που προτιμούν και άλλες να αντιστέκονται (Verdun & Laursen, 2020).

Μια τρίτη θεωρητική προσέγγιση, ο φιλελεύθερος διακυβερνητισμός, θα μπορούσε επίσης να παρέχει κάποιες γνώσεις για την κρίση της άδειας καρέκλας. Αυτή η προοπτική υπογραμμίζει τη σύγκλιση συμφερόντων μεταξύ των διαπραγματευόμενων κρατών και τη σημασία της ανάθεσης σε υπερεθνικά ιδρύματα για τη διευκόλυνση αξιόπιστων δεσμεύσεων. Υπό αυτή την προοπτική, η καθυστέρηση στο διορισμό της νέας ηγετικής ομάδας της ΕΕ μπορεί να οφείλεται στην έλλειψη συναίνεσης μεταξύ των κρατών μελών σχετικά με την κατάλληλη ισορροπία μεταξύ των εθνικών συμφερόντων και της διακυβέρνησης σε επίπεδο ΕΕ (Moravcsik, 2020).

Συνολικά, κάθε θεωρητική προσέγγιση παρέχει κάποια εικόνα για την κρίση της άδειας καρέκλας, τονίζοντας διαφορετικές πτυχές της διαδικασίας της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Ωστόσο, κάθε προσέγγιση έχει επίσης τους περιορισμούς της στην εξήγηση της πολυπλοκότητας της κρίσης και των συνεπειών της στον θεσμικό σχεδιασμό της ΕΕ.

Το ψήφισμα της κρίσης της άδειας καρέκλας περιελάμβανε τον διορισμό μιας νέας ηγετικής ομάδας της ΕΕ, συμπεριλαμβανομένης της Ursula von der Leyen ως νέας Προέδρου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Αυτό το ψήφισμα είχε πολλές επιπτώσεις στον θεσμικό σχεδιασμό της ΕΕ. Πρώτον, κατέδειξε τη συνεχιζόμενη σημασία των διαπραγματεύσεων μεταξύ των κρατών μελών για τον διορισμό ηγετικών θέσεων. Δεύτερον, τόνισε τις προκλήσεις της εξισορρόπησης των εθνικών συμφερόντων και της διακυβέρνησης σε επίπεδο ΕΕ στη διαδικασία διορισμών. Τρίτον, έθεσε ερωτήματα σχετικά με τη νομιμότητα του θεσμικού σχεδιασμού της ΕΕ, ιδίως στο πλαίσιο της απόρριψης αρκετών υποψηφίων Επιτρόπων της Ένωσης από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (Müller, 2019).

Όσον αφορά τις συνέπειες για τις θεωρητικές προσεγγίσεις της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, η κρίση της άδειας καρέκλας υπογραμμίζει τους περιορισμούς του νεολειτουργισμού και του διακυβερνητισμού στην εξήγηση της πολυπλοκότητας της σύγχρονης πολιτικής της ΕΕ. Ο φιλελεύθερος διακυβερνητισμός μπορεί να παρέχει κάποιες γνώσεις για τη διαδικασία των διαπραγματεύσεων μεταξύ των κρατών μελών και τη σημασία της ανάθεσης σε υπερεθνικούς θεσμούς, αλλά έχει επίσης τους περιορισμούς του στην εξήγηση της δυναμικής του θεσμικού σχεδιασμού της ΕΕ (Moravcsik, 2020).

Η νέα κρίση της άδειας καρέκλας υπογραμμίζει επίσης την ανάγκη για μια πιο λεπτή κατανόηση της διαδικασίας της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, η οποία αναγνωρίζει τη σημασία των προτιμήσεων και της διαπραγματευτικής δύναμης των επιμέρους κρατών μελών στη διαμόρφωση της κατεύθυνσης της πολιτικής της ΕΕ. Αυτή η προοπτική υπογραμμίζει την ανάγκη για μια πιο ευέλικτη προσέγγιση στη διακυβέρνηση της ΕΕ, μια προσέγγιση που να μπορεί να προσαρμοστεί στις μεταβαλλόμενες συνθήκες και να ενσωματώσει διαφορετικές προοπτικές και συμφέροντα (Schmidt, 2019).

Συμπερασματικά, η κρίση της άδειας καρέκλας παρέχει μια πολύτιμη μελέτη περίπτωσης για την κατανόηση των προκλήσεων και των ευκαιριών της διαδικασίας της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Αναλύοντας την κρίση μέσα από το πρίσμα του νεολειτουργισμού, του διακυβερνητισμού και του φιλελεύθερου διακυβερνητισμού, μπορούμε να κατανοήσουμε και να αποκτήσουμε γνώσεις για την περίπλοκη δυναμική της πολιτικής της ΕΕ και τις επιπτώσεις στον θεσμικό σχεδιασμό της. Τελικά, η κρίση τονίζει την ανάγκη για μια πιο ευέλικτη και προσαρμόσιμη προσέγγιση στο πλαίσιο διακυβέρνησης της Ευρωπαϊκής Ένωσης, μια προσέγγιση που μπορεί να ανταποκριθεί στις διαρκώς μεταβαλλόμενες ανάγκες και προτιμήσεις των επιμέρους κρατών μελών, ενώ παράλληλα προωθεί τους ευρύτερους στόχους της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης.

2.2. Επίλυση της νέας Κρίσης της Άδειας Καρέκλας

Η κρίση της άδειας καρέκλας επιλύθηκε με τον διορισμό μιας νέας ηγετικής ομάδας της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με την Ursula von der Leyen ως νέα Προέδρου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Αυτή η απόφαση είχε πολλές επιπτώσεις στον θεσμικό σχεδιασμό της ΕΕ, όπως την συνεχιζόμενη σημασία των διαπραγματεύσεων μεταξύ των κρατών μελών για τον διορισμό ηγετικών θέσεων της ΕΕ, των προκλήσεων της εξισορρόπησης των εθνικών συμφερόντων και της διακυβέρνησης σε επίπεδο ΕΕ και ερωτήματα σχετικά με τη νομιμότητα του θεσμικού σχεδιασμού της ΕΕ (Rhinard, 2019).

Μια βασική επίπτωση της επίλυσης της κρίσης της άδειας καρέκλας είναι η συνεχιζόμενη σημασία των διαπραγματεύσεων μεταξύ των κρατών μελών για τον διορισμό ηγετικών θέσεων της ΕΕ. Ο διορισμός της von der Leyen ήταν το αποτέλεσμα ενός συμβιβασμού μεταξύ των κρατών μελών, με κάθε χώρα να πιέζει για τον υποψήφιο που προτιμά, ενώ αναγνωρίζει επίσης την ανάγκη για έναν υποψήφιο με συναίνεση για να προχωρήσει η διαδικασία διορισμού. Αυτό καταδεικνύει τη συνεχιζόμενη σημασία των εθνικών συμφερόντων στη διαμόρφωση της πολιτικής, καθώς και την ανάγκη για αποτελεσματικές διαπραγματεύσεις και συμβιβασμούς για την επίτευξη διακυβέρνησης σε επίπεδο ΕΕ (Cini & Borragán, 2022).

Μια άλλη επίπτωση της επίλυσης της κρίσης της άδειας καρέκλας είναι οι προκλήσεις της εξισορρόπησης των εθνικών συμφερόντων και της διακυβέρνησης σε επίπεδο ΕΕ στη διαδικασία διορισμών. Η απόρριψη από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο αρκετών υποψηφίων Επιτρόπων προκάλεσε πολλές ανησυχίες για τη σύγκρουση συμφερόντων και τα ανεπαρκή προσόντα, αλλά επίσης έθεσε ερωτήματα σχετικά με τη νομιμότητα της διαδικασίας διορισμού και τον ρόλο των εθνικών κυβερνήσεων στη διαμόρφωση της πολιτικής της ΕΕ. Ο διορισμός της von der Leyen, ενώ επέλυσε την κρίση, δεν αντιμετώπισε πλήρως αυτές τις ανησυχίες και ενδέχεται να δημιουργήσει νέες προκλήσεις για τη νομιμότητα και την αποτελεσματικότητα του θεσμικού σχεδιασμού της ΕΕ (Mudde, 2019).

Μια τρίτη επίπτωση της επίλυσης της κρίσης της άδειας καρέκλας είναι ο πιθανός αντίκτυπος στη νομιμότητα του θεσμικού σχεδιασμού της ΕΕ. Η απόρριψη πολλών υποψηφίων Επιτρόπων της ΕΕ από το Κοινοβούλιο έθεσε ερωτήματα σχετικά με τη λογοδοσία και τη διαφάνεια της διαδικασίας διορισμού, καθώς και τον ρόλο των εθνικών κυβερνήσεων στη διαμόρφωση της πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αν και ο διορισμός της von der Leyen μπορεί να έδωσε λύσεις στην άμεση κρίση, τόνισε επίσης την ανάγκη για μεγαλύτερη διαφάνεια και υπευθυνότητα στη διαδικασία διορισμών, καθώς και για μια πιο λεπτή κατανόηση του ρόλου των εθνικών κυβερνήσεων στη διαμόρφωση της διακυβέρνησης σε επίπεδο ΕΕ (White, 2019).

Συνολικά, η επίλυση της κρίσης της άδειας καρέκλας είχε πολλές σημαντικές επιπτώσεις στον θεσμικό σχεδιασμό της ΕΕ, υπογραμμίζοντας τη συνεχιζόμενη σημασία των διαπραγματεύσεων μεταξύ των κρατών μελών στη διαμόρφωση της πολιτικής της ΕΕ, τις προκλήσεις της εξισορρόπησης των εθνικών συμφερόντων και της διακυβέρνησης σε επίπεδο ΕΕ και τον πιθανό αντίκτυπο στη νομιμότητα του θεσμικού σχεδιασμού της. Αυτές οι επιπτώσεις υπογραμμίζουν την ανάγκη για μια πιο ευέλικτη και προσαρμόσιμη προσέγγιση στη διακυβέρνηση της ΕΕ, μια προσέγγιση που μπορεί να ανταποκριθεί στις

μεταβαλλόμενες ανάγκες και προτιμήσεις των επιμέρους κρατών μελών, ενώ παράλληλα προωθεί τους ευρύτερους στόχους της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης.

Μια πιθανή απάντηση στις προκλήσεις που επισημάνθηκαν από την κρίση της άδειας καρέκλας είναι η ανάπτυξη πιο διαφανών και υπεύθυνων διαδικασιών για τον διορισμό ηγετικών θέσεων της ΕΕ, καθώς και μεγαλύτερες ευκαιρίες για δημόσιο έλεγχο και συμβολή. Αυτό θα μπορούσε να βοηθήσει στην αντιμετώπιση των ανησυχιών σχετικά με τις συγκρούσεις συμφερόντων και τα ανεπαρκή προσόντα, καθώς και να ενισχύσει τη νομιμότητα και την αποτελεσματικότητα του θεσμικού σχεδιασμού της ΕΕ (Smith, 2020).

Μια άλλη πιθανή απάντηση είναι η ανάπτυξη μιας πιο διαφοροποιημένης κατανόησης του ρόλου των εθνικών συμφερόντων στη διαμόρφωση της διακυβέρνησης σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης, η οποία αναγνωρίζει τη σημασία των αποτελεσματικών διαπραγματεύσεων και του συμβιβασμού για την επίτευξη συναινετικών θέσεων. Αυτό θα μπορούσε να βοηθήσει στην εξισορρόπηση των ανταγωνιστικών απαιτήσεων των εθνικών κυβερνήσεων και της διακυβέρνησης σε επίπεδο ΕΕ, και στην προώθηση των ευρύτερων στόχων της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης (Hodson & Puetter, 2019).

Συνολικά, η επίλυση της κρίσης της άδειας καρέκλας τονίζει την ανάγκη για μια πιο ευέλικτη και προσαρμόσιμη προσέγγιση στη διακυβέρνηση της ΕΕ, μια προσέγγιση που μπορεί να ανταποκριθεί στις διαρκώς μεταβαλλόμενες ανάγκες και προτιμήσεις των επιμέρους κρατών μελών, ενώ παράλληλα να προωθεί τους ευρύτερους στόχους της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Αυτό απαιτεί μια πιο λεπτή κατανόηση των προκλήσεων και των ευκαιριών της διαδικασίας της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, καθώς και μια προθυμία για αποτελεσματικές διαπραγματεύσεις και συμβιβασμούς για την επίτευξη συναινετικών θέσεων.

2.3. Θεωρητικές Προσεγγίσεις για την Νέα Κρίση της Άδειας Καρέκλας

Η κρίση της άδειας καρέκλας παρέχει σημαντικές πληροφορίες για τα δυνατά σημεία και τους περιορισμούς διαφόρων θεωρητικών προσεγγίσεων για την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση, συμπεριλαμβανομένων του νεολειτουργισμού, του διακυβερνητισμού και του φιλελεύθερου διακυβερνητισμού. Κάθε προσέγγιση προσφέρει μια μοναδική προοπτική για τη δυναμική της πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης και τις επιπτώσεις στον θεσμικό σχεδιασμό της, αλλά έχει επίσης τους δικούς της περιορισμούς στην πλήρη εξήγηση της πολυπλοκότητας της διαδικασίας της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης (Hodson & Puetter, 2019).

Ο νεολειτουργισμός υπογραμμίζει τη σημασία των διακρατικών κοινωνικοοικονομικών συνεργειών και των δευτερογενών αποτελεσμάτων στην προώθηση της ολοκλήρωσης στην ΕΕ, με υπερεθνικούς φορείς και θεσμούς να διαδραματίζουν κεντρικό ρόλο σε αυτή τη διαδικασία. Ενώ ο νεολειτουργισμός παρέχει πολύτιμες γνώσεις σχετικά με τη δυναμική της ολοκλήρωσης στην ΕΕ, η κρίση της άδειας καρέκλας αμφισβητεί την έμφαση που δίνει στην υπερεθνικότητα ως τον κύριο μοχλό της ολοκλήρωσης. Η κρίση υπογραμμίζει τη συνεχιζόμενη σημασία των εθνικών συμφερόντων και των διαπραγματεύσεων μεταξύ των κρατών μελών για τη διαμόρφωση της πολιτικής της ΕΕ και τους περιορισμούς της εξάρτησης αποκλειστικά από υπερεθνικούς θεσμούς για την επίτευξη διακυβέρνησης σε επίπεδο ΕΕ (Ramiro, 2022).

Ο διακυβερνητισμός, από την άλλη πλευρά, τονίζει τη συνεχιζόμενη σημασία της εθνικής κυριαρχίας και του ελέγχου στη διαμόρφωση της πολιτικής της ΕΕ, με τα κράτη μέλη να διαδραματίζουν κυρίαρχο ρόλο στη διαδικασία λήψης αποφάσεων. Ενώ αυτή η προσέγγιση παρέχει πολύτιμες γνώσεις για τον ρόλο των κρατών μελών στην πολιτική της ΕΕ, η κρίση της άδειας καρέκλας αμφισβητεί την υπόθεση ότι τα κράτη μέλη ενεργούν πάντα για τα δικά τους εθνικά συμφέροντα. Η κρίση υπογραμμίζει την ανάγκη για αποτελεσματικές διαπραγματεύσεις και συμβιβασμούς μεταξύ των κρατών μελών, καθώς και για καλύτερη κατανόηση του ρόλου των υπερεθνικών θεσμών στη διαμόρφωση της διακυβέρνησης σε επίπεδο ΕΕ (Verdun & Laursen, 2020).

Ο φιλελεύθερος διακυβερνητισμός επιδιώκει να εξισορροπήσει τις αντιλήψεις του νεολειτουργισμού και του διακυβερνητισμού, τονίζοντας τη σημασία των διακρατικών οικονομικών παραγόντων ενώ αναγνωρίζει επίσης τη συνεχιζόμενη σημασία της εθνικής κυριαρχίας και της διαπραγματευτικής δύναμης. Ενώ αυτή η προσέγγιση παρέχει μια πιο λεπτή κατανόηση της δυναμικής της πολιτικής της ΕΕ, η κρίση της άδειας καρέκλας υπογραμμίζει τους περιορισμούς της όσον αφορά την πλήρη αποτύπωση της πολυπλοκότητας της διαδικασίας της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Η κρίση υπογραμμίζει την ανάγκη για μια πιο ευέλικτη και προσαρμόσιμη προσέγγιση στη διακυβέρνηση της ΕΕ, μια προσέγγιση που ανταποκρίνεται στις μεταβαλλόμενες ανάγκες και προτιμήσεις των επιμέρους κρατών μελών, ενώ παράλληλα προωθεί τους ευρύτερους στόχους της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης (Moravesik, 2020).

Συνολικά, η κρίση της άδειας καρέκλας παρέχει σημαντικές γνώσεις για τα πλεονεκτήματα και τους περιορισμούς των διαφόρων θεωρητικών προσεγγίσεων για την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση, υπογραμμίζοντας την ανάγκη για μια πιο ευέλικτη και διαφοροποιημένη κατανόηση της διαδικασίας διακυβέρνησης της ΕΕ. Αυτό απαιτεί προθυμία συμμετοχής σε

αποτελεσματικές διαπραγματεύσεις και συμβιβασμούς, αναγνωρίζοντας ταυτόχρονα τη σημασία των διακρατικών κοινωνικοοικονομικών συνεργειών και τους πιθανούς περιορισμούς της εξάρτησης αποκλειστικά από υπερεθνικούς θεσμούς για την επίτευξη διακυβέρνησης σε επίπεδο ΕΕ.

Επιπλέον, η κρίση αυτή υπογραμμίζει τη σημασία της νομιμότητας και της διαφάνειας στον θεσμικό σχεδιασμό της ΕΕ, με ερωτήματα που εγείρονται σχετικά με τη λογοδοσία και τη διαφάνεια στη διαδικασία διορισμού των ηγετικών της θέσεων. Αυτό υπογραμμίζει την ανάγκη για μεγαλύτερο δημόσιο έλεγχο και συμβολή, καθώς και για πιο διαφανείς και υπεύθυνες διαδικασίες (Hodson & Puetter, 2019).

Συμπερασματικά, η κρίση της άδειας καρέκλας παρέχει σημαντικές γνώσεις για τα δυνατά σημεία και τους περιορισμούς διαφόρων θεωρητικών προσεγγίσεων για την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση, υπογραμμίζοντας την ανάγκη για συνεχή μεταρρύθμιση και προσαρμογή για να εξασφαλιστεί η συνεχής επιτυχία της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Αυτό απαιτεί προθυμία συμμετοχής σε αποτελεσματικές διαπραγματεύσεις και συμβιβασμούς, αναγνωρίζοντας ταυτόχρονα τη σημασία των διακρατικών κοινωνικοοικονομικών συνεργειών και τους πιθανούς περιορισμούς της εξάρτησης αποκλειστικά από υπερεθνικούς θεσμούς για την επίτευξη διακυβέρνησης σε επίπεδο ΕΕ.

2.4. Κριτική Ανασκόπηση του Προβλήματος

Η κρίση της άδειας καρέκλας παρείχε σημαντικές πληροφορίες για τη δυναμική της πολιτικής της ΕΕ και τις επιπτώσεις στον θεσμικό σχεδιασμό της. Μέσα από το πρίσμα διαφόρων θεωρητικών προσεγγίσεων της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, συμπεριλαμβανομένου του νεολειτουργισμού, του διακυβερνητισμού και του φιλελεύθερου διακυβερνητισμού, μπορούμε να κατανοήσουμε καλύτερα τα πλεονεκτήματα και τους περιορισμούς κάθε προσέγγισης εξηγώντας πλήρως τις πολυπλοκότητες της διαδικασίας της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης.

Ο νεολειτουργισμός τονίζει τη σημασία των διακρατικών κοινωνικοοικονομικών συνεργειών και των δευτερογενών αποτελεσμάτων στην προώθηση της ολοκλήρωσης στην ΕΕ, με υπερεθνικούς φορείς και θεσμούς να διαδραματίζουν κεντρικό ρόλο σε αυτή τη διαδικασία. Ενώ ο νεολειτουργισμός παρέχει πολύτιμες γνώσεις σχετικά με τη δυναμική της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, η κρίση της άδειας καρέκλας αμφισβητεί την έμφαση που δίνει στην υπερεθνικότητα ως κύριο μοχλό της ολοκλήρωσης. Η κρίση υπογραμμίζει τη συνεχιζόμενη σημασία των εθνικών συμφερόντων και των διαπραγματεύσεων μεταξύ των κρατών μελών για τη διαμόρφωση της ευρωπαϊκής πολιτικής και τους περιορισμούς της

εξάρτησης αποκλειστικά από υπερεθνικούς θεσμούς για την επίτευξη διακυβέρνησης σε επίπεδο Ένωσης (Ramiro, 2022).

Ο διακυβερνητισμός, από την άλλη πλευρά, τονίζει τη συνεχιζόμενη σημασία της εθνικής κυριαρχίας και ελέγχου στη διαμόρφωση της πολιτικής της ΕΕ, με τα κράτη μέλη να διαδραματίζουν κυρίαρχο ρόλο στη διαδικασία λήψης αποφάσεων. Ενώ αυτή η προσέγγιση παρέχει πολύτιμες γνώσεις για τον ρόλο των κρατών μελών στην πολιτική της ΕΕ, η κρίση της άδειας καρέκλας αμφισβητεί την υπόθεση ότι τα κράτη μέλη ενεργούν πάντα για τα εξασφαλίσουν τα δικά τους εθνικά συμφέροντα. Η κρίση υπογραμμίζει την ανάγκη για αποτελεσματικές διαπραγματεύσεις και συμβιβασμούς μεταξύ των κρατών μελών, καθώς και για πιο διεξοδική κατανόηση του ρόλου των υπερεθνικών θεσμών στη διαμόρφωση της διακυβέρνησης σε επίπεδο ΕΕ (Verdun & Laursen, 2020).

Ο φιλελεύθερος διακυβερνητισμός επιδιώκει να εξισορροπήσει τις αντιλήψεις του νεολειτουργισμού και του διακυβερνητισμού, τονίζοντας τη σημασία των διακρατικών οικονομικών παραγόντων, ενώ αναγνωρίζει επίσης τη συνεχιζόμενη σημασία της εθνικής κυριαρχίας και της διαπραγματευτικής δύναμης. Ενώ αυτή η προσέγγιση παρέχει μια πιο λεπτή κατανόηση της δυναμικής της πολιτικής της ΕΕ, η κρίση της άδειας καρέκλας υπογραμμίζει τους περιορισμούς της όσον αφορά την πλήρη αποτύπωση της πολυπλοκότητας της διαδικασίας της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Η κρίση υπογραμμίζει ότι αποτελεί επιτακτική ανάγκη η δημιουργία μίας προσέγγισης η οποία θα μπορεί να ανταποκριθεί στις ανάγκες και τις προτιμήσεις των κρατών μελών, ενώ παράλληλα θα προωθεί τους ευρύτερους στόχους της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης (Moravcsik, 2020).

Γενικά, η κρίση της άδειας καρέκλας παρέχει σημαντικές πληροφορίες για τα δυνατά και αδύνατα σημεία των διαφόρων θεωρητικών προσεγγίσεων για την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση, υπογραμμίζοντας την ανάγκη για μία πιο ευέλικτη προσέγγιση στη διακυβέρνηση της ΕΕ. Αυτό απαιτεί προθυμία συμμετοχής σε αποτελεσματικές διαπραγματεύσεις και συμβιβασμούς, αναγνωρίζοντας ταυτόχρονα τη σημασία των διακρατικών κοινωνικοοικονομικών συνεργειών και τους πιθανούς περιορισμούς της εξάρτησης αποκλειστικά από υπερεθνικούς θεσμούς για την επίτευξη της ευρωπαϊκής διακυβέρνησης.

Συμπερασματικά, η κρίση της άδειας καρέκλας υπογραμμίζει τις συνεχιζόμενες προκλήσεις και ευκαιρίες της διαδικασίας της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Η κρίση υπογραμμίζει ότι είναι απαραίτητη η συνεχιζόμενη διαδικασία των διαπραγματεύσεων μεταξύ των κρατών μελών για τη διαμόρφωση της πολιτικής της ΕΕ, την ανάγκη για αποτελεσματικό συμβιβασμό και διαφάνεια στον διορισμό ηγετικών θέσεων της ΕΕ και τον πιθανό

αντίκτυπο στη νομιμότητα και την αποτελεσματικότητα του θεσμικού σχεδιασμού της. Τελικά, η επίλυση της κρίσης της άδειας καρέκλας παρέχει μια πολύτιμη μελέτη περίπτωσης για την κατανόηση της πολυπλοκότητας των πολιτικών της ΕΕ και των επιπτώσεων στον θεσμικό σχεδιασμό της, και δίνει έμφαση στην ανάγκη για συνεχιζόμενη μεταρρύθμιση και προσαρμογή για τη διασφάλιση της συνεχούς επιτυχίας της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης.

Κεφάλαιο 3 - Η Δημιουργία Συνθήκης του Μάαστριχτ Βάσει του Νεολειτουργισμού και του Διακυβερνητισμού

3.1. Σύντομη Επισκόπηση Συνθήκης του Μάαστριχτ

Η Συνθήκη του Μάαστριχτ, επίσημα γνωστή ως Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση, είναι μια συμφωνία που υπογράφηκε το 1992, σηματοδοτώντας ένα κρίσιμο ορόσημο στη διαδικασία της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Έχοντας πάρει το όνομά της από την πόλη της Ολλανδίας όπου έγινε η διαπραγμάτευση, η συνθήκη εισήγαγε σημαντικές αλλαγές στο θεσμικό πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, επεκτείνοντας το πεδίο εφαρμογής της πέρα από την οικονομική συνεργασία για να συμπεριλάβει την πολιτική και νομισματική ολοκλήρωση (Baun, 2018).

Στον πυρήνα της, η Συνθήκη του Μάαστριχτ είχε ως στόχο να δημιουργήσει μια στενότερη ένωση μεταξύ των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, θέτοντας τις βάσεις για την Ευρωπαϊκή Ένωση όπως τη γνωρίζουμε σήμερα. Η συνθήκη αντικατόπτριζε ένα μετασχηματιστικό όραμα για την Ευρώπη, επιδιώκοντας να προωθήσει μια συνολική και ολοκληρωμένη προσέγγιση συνεργασίας, που να περιλαμβάνει όχι μόνο οικονομικά θέματα αλλά και εξωτερική πολιτική, δικαιοσύνη και εσωτερικές υποθέσεις (Μαρής, 2021).

Ένα από τα βασικά στοιχεία της Συνθήκης του Μάαστριχτ ήταν η δημιουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης ως υπερεθνικής οντότητας, με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο να αποκτούν ενισχυμένες εξουσίες και ευθύνες. Η συνθήκη εισήγαγε την έννοια της ευρωπαϊκής ιθαγένειας, παρέχοντας στους πολίτες των κρατών μελών πρόσθετα δικαιώματα και προστασία εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Επιπλέον, καθιέρωσε το πλαίσιο για μια κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφάλειας, με στόχο την ενίσχυση του συντονισμού και της συνοχής μεταξύ των κρατών μελών σε αυτούς τους τομείς (Barth & Bijsmans, 2018).

Ίσως η πιο αξιοσημείωτη και συνεπακόλουθη πτυχή της Συνθήκης του Μάαστριχτ ήταν η καθιέρωση της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης. Αυτή η φιλόδοξη πρωτοβουλία έθεσε τις βάσεις για τη δημιουργία ενός ενιαίου νομίσματος, του ευρώ, και περιέγραψε τα κριτήρια για την υιοθέτησή του από τα κράτη μέλη. Η δημιουργία της Ευρωζώνης, που περιλαμβάνει χώρες που υιοθέτησαν το ευρώ, αποτέλεσε σημαντικό βήμα προς την περαιτέρω οικονομική ολοκλήρωση και την εμβάθυνση της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης (Wessels, 2016).

Η σημασία της Συνθήκης του Μάαστριχτ δεν μπορεί να υπερεκτιμηθεί. Αντιπροσωπεύει ένα σημείο καμπής στη διαδικασία της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, σηματοδοτώντας μια στροφή

από ένα πρωτίστως οικονομικό σχέδιο σε μια πιο ολοκληρωμένη πολιτική και νομισματική ένωση. Η συνθήκη έθεσε τα θεμέλια για τις επόμενες συνθήκες και συμφωνίες που διέδυναν περαιτέρω την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση, όπως η Συνθήκη του Άμστερνταμ, η Συνθήκη της Νίκαιας και η Συνθήκη της Λισαβόνας.

Επιπλέον, η Συνθήκη του Μάαστριχτ είχε βαθιές επιπτώσεις στην κυριαρχία και τη διακυβέρνηση των κρατών μελών. Περιελάμβανε τη μεταφορά εξουσιών από τις εθνικές κυβερνήσεις σε υπερεθνικούς θεσμούς, οδηγώντας σε συζητήσεις σχετικά με την ισορροπία μεταξύ εθνικής κυριαρχίας και ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Οι διατάξεις της συνθήκης, ιδιαίτερα αυτές που σχετίζονται με το κοινό νόμισμα, είχαν επίσης σημαντικές οικονομικές επιπτώσεις, επηρεάζοντας τις δημοσιονομικές πολιτικές των κρατών μελών, τη νομισματική σταθερότητα και τον οικονομικό συντονισμό (Garrett, 2018).

3.2. Νεολειτουργισμός και Δημιουργία της Συνθήκης του Μάαστριχτ

3.2.1. Επίδραση Νεολειτουργιστικών Ιδεών στη Διαμόρφωση της Συνθήκης

Η διαμόρφωση της Συνθήκης του Μάαστριχτ επηρεάστηκε από διάφορες θεωρητικές προσεγγίσεις. Ο νεολειτουργισμός, μία από τις θεωρίες αυτές, έπαιξε σημαντικό ρόλο στη δημιουργία της συνθήκης. Ο νεολειτουργισμός είναι ένα θεωρητικό πλαίσιο που δίνει έμφαση στη σταδιακή «διάχυση» (spillover) της ολοκλήρωσης από οικονομικούς τομείς σε πολιτικούς και την αυξανόμενη σημασία των υπερεθνικών θεσμών.

Οι νεολειτουργιστικές ιδέες είχαν βαθύ αντίκτυπο στη δημιουργία της Συνθήκης του Μάαστριχτ. Ένα από τα κεντρικά δόγματα του νεολειτουργισμού είναι η αντίληψη ότι η ολοκλήρωση σε έναν τομέα πολιτικής θα δημιουργήσει πιέσεις και θα επεκταθεί σε άλλους τομείς πολιτικής. Στην περίπτωση της Συνθήκης του Μάαστριχτ, αυτή η ιδέα εκφράστηκε με τη διεύρυνση του πεδίου εφαρμογής της Ευρωπαϊκής Κοινότητας πέρα από την οικονομική συνεργασία. Οι νεολειτουργιστές υποστήριζαν ότι η αρχική εστίαση στην οικονομική ολοκλήρωση, όπως καθιερώθηκε στη Συνθήκη της Ρώμης, θα οδηγούσε αναπόφευκτα στην ανάγκη για περαιτέρω συνεργασία στον πολιτικό και νομισματικό τομέα (Niemann, 2021).

Αντίστοιχα, οι νεολειτουργιστές υποστήριζαν τη διεύρυνση των αρμοδιοτήτων της Ευρωπαϊκής Κοινότητας ώστε να συμπεριλάβει τομείς όπως η εξωτερική πολιτική, η δικαιοσύνη και οι εσωτερικές υποθέσεις, που αντιμετωπίστηκαν στη Συνθήκη του Μάαστριχτ. Η καθιέρωση της Κοινής Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφάλειας ήταν άμεσο αποτέλεσμα νεολειτουργιστικών επιχειρημάτων. Οι νεολειτουργιστές

υποστήριξαν ότι η οικονομική ολοκλήρωση θα δημιουργούσε αλληλεξαρτήσεις μεταξύ των κρατών μελών, απαιτώντας στενότερο συντονισμό και συνεργασία στις εξωτερικές υποθέσεις για την προστασία των κοινών συμφερόντων.

Επιπλέον, οι νεολειτουργιστές τόνισαν τον ρόλο των υπερεθνικών θεσμών στην προώθηση της ολοκλήρωσης. Η Συνθήκη του Μάαστριχτ αντανakλούσε αυτή την προοπτική ενισχύοντας την εξουσία θεσμών όπως η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Οι νεολειτουργιστές υποστήριξαν ότι τα υπερεθνικά ιδρύματα θα λειτουργούσαν ως μοχλοί ολοκλήρωσης, με την Επιτροπή να θεωρείται ιδιαίτερα ως μηχανισμός εισαγωγής και εφαρμογής πολιτικών (Niemann & Ioannou, 2015).

Η νεολειτουργιστική έννοια της «διάχυσης» ήταν επίσης εμφανής στις διατάξεις της Συνθήκης του Μάαστριχτ σχετικά με την Οικονομική και Νομισματική Ένωση. Οι νεολειτουργιστές υποστήριξαν ότι η οικονομική ολοκλήρωση, μέσω της δημιουργίας μιας ενιαίας αγοράς, θα δημιουργούσε πιέσεις για περαιτέρω ολοκλήρωση, συμπεριλαμβανομένου ενός κοινού νομίσματος. Η εισαγωγή από τη Συνθήκη του ευρώ ως κοινού νομίσματος των συμμετεχόντων κρατών μελών ήταν μια εκδήλωση αυτής της νεολειτουργιστικής άποψης.

Είναι σημαντικό να σημειωθεί, ωστόσο, ότι ενώ οι νεολειτουργιστικές ιδέες επηρέασαν τη διαμόρφωση της Συνθήκης του Μάαστριχτ, ο αντίκτυπός τους δεν ήταν χωρίς περιορισμούς ή προκλήσεις. Οι επικριτές του νεολειτουργισμού υποστήριξαν ότι οι διατάξεις της συνθήκης διατηρούσαν ακόμη σημαντικά διακυβερνητικά στοιχεία, υποδεικνύοντας τη συνεχιζόμενη επιρροή του διακυβερνητισμού. Επιπλέον, η διαδικασία επικύρωσης της συνθήκης αντιμετώπισε σημαντικά εμπόδια και συζητήσεις μεταξύ των κρατών μελών, υπογραμμίζοντας την αλληλεπίδραση των εθνικών συμφερόντων και της διακυβερνητικής δυναμικής (Laurson, 2016).

3.2.2. Ο Ρόλος των Υπερεθνικών Θεσμών και των Διαδικασιών Ολοκλήρωσης

Ο ρόλος των υπερεθνικών θεσμών και των διαδικασιών ολοκλήρωσης είναι μια κρίσιμη πτυχή που πρέπει να λαμβάνεται υπόψη όταν εξετάζει κανείς τη δημιουργία της Συνθήκης του Μάαστριχτ και τις συνέπειές της για την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση. Οι υπερεθνικοί θεσμοί, όπως η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, διαδραματίζουν κεντρικό ρόλο στην προώθηση και τη διευκόλυνση της διαδικασίας ολοκλήρωσης εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Μαρής, 2021).

Οι υπερεθνικοί θεσμοί χρησιμεύουν ως βασικοί παράγοντες στη διαμόρφωση της Συνθήκης του Μάαστριχτ. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ειδικότερα, διαδραμάτισε εξέχοντα ρόλο στη διαμόρφωση της εξέλιξης της Συνθήκης. Ως εκτελεστικό όργανο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η Επιτροπή ενεργεί ως εισηγητής και κινητήριος δύναμη των πολιτικών. Στο πλαίσιο της Συνθήκης του Μάαστριχτ, ο ρόλος της Επιτροπής ήταν καθοριστικός για την εισαγωγή και τη σύνταξη διαφόρων διατάξεων, την υποστήριξη της στενότερης πολιτικής ολοκλήρωσης και την επέκταση των αρμοδιοτήτων της Ευρωπαϊκής Κοινότητας πέρα από την οικονομική συνεργασία (Bektasheva, 2019).

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, ως το άμεσα εκλεγμένο νομοθετικό όργανο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, διαδραμάτισε επίσης σημαντικό ρόλο στη διαδικασία ολοκλήρωσης που οδήγησε στη Συνθήκη του Μάαστριχτ. Ενώ οι εξουσίες του Κοινοβουλίου ήταν αρχικά περιορισμένες σε προηγούμενες συνθήκες, η Συνθήκη του Μάαστριχτ του παρείχε αυξημένη εξουσία και ισχυρότερο ρόλο στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων. Η συμμετοχή του Κοινοβουλίου στις διαπραγματεύσεις της Συνθήκης προσέφερε μια δημοκρατική διάσταση στη διαδικασία ολοκλήρωσης, διασφαλίζοντας ευρύτερη εκπροσώπηση και λογοδοσία.

Οι διαδικασίες ολοκλήρωσης ήταν άλλο ένα σημαντικό στοιχείο της Συνθήκης του Μάαστριχτ. Αυτές οι διαδικασίες περιέλαβαν τη σταδιακή εμβάθυνση και διεύρυνση της συνεργασίας μεταξύ των κρατών μελών, προχωρώντας πέρα από την οικονομική ολοκλήρωση και προς την πολιτική και νομισματική ολοκλήρωση. Η Συνθήκη του Μάαστριχτ αντανάκλασε αυτή την πρόοδο εισάγοντας νέους τομείς συνεργασίας, όπως η Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφάλειας και η Οικονομική και Νομισματική Ένωση (Niemann & Ioannou, 2015).

Οι διαδικασίες ολοκλήρωσης που οδήγησαν στη Συνθήκη του Μάαστριχτ επηρεάστηκαν από τις αρχές του γκραντουαλισμού και του λειτουργισμού. Ο γκραντουαλισμός αναφέρεται στη σταδιακή προσέγγιση της ολοκλήρωσης, όπου η συνεργασία σε έναν τομέα οδηγεί σε απαιτήσεις για περαιτέρω ολοκλήρωση σε συναφείς τομείς. Η Συνθήκη του Μάαστριχτ το ενσωμάτωσε αυτό βασιζόμενη σε προηγούμενες συνθήκες και διευρύνοντας τις αρμοδιότητες της Ευρωπαϊκής Κοινότητας ως απάντηση στις εξελισσόμενες προκλήσεις και ευκαιρίες (Baun, 2018).

Ο λειτουργισμός, ως συναφής έννοια, δίνει έμφαση στις λειτουργικές ανάγκες και τα οφέλη της ολοκλήρωσης. Η Συνθήκη του Μάαστριχτ αντιμετώπισε πειστικά ζητήματα όπως η ανάγκη για ενισχυμένο πολιτικό συντονισμό και σταθερότητα σε ένα μεταβαλλόμενο

παγκόσμιο τοπίο. Στοχεύει επίσης στη διευκόλυνση της οικονομικής συνεργασίας και σταθερότητας μέσω της εισαγωγής της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης, συμπεριλαμβανομένης της δημιουργίας ενός κοινού νομίσματος, του ευρώ. Αυτές οι λειτουργιστικές αρχές επηρέασαν τις διατάξεις της συνθήκης, με επίκεντρο την αντιμετώπιση συγκεκριμένων προκλήσεων και την προώθηση αμοιβαίων οφελών για τα κράτη μέλη.

Ενώ οι υπερεθνικοί θεσμοί και οι διαδικασίες ολοκλήρωσης έπαιξαν σημαντικό ρόλο στη δημιουργία της Συνθήκης του Μάαστριχτ, είναι σημαντικό να αναγνωριστεί η περίπλοκη αλληλεπίδραση μεταξύ της υπερεθνικής και διακυβερνητικής δυναμικής. Τα κράτη μέλη διατηρούν σημαντική εξουσία λήψης αποφάσεων και κυριαρχία και οι διακυβερνητικές διαπραγματεύσεις ήταν καθοριστικής σημασίας για τη διαμόρφωση των αποτελεσμάτων της συνθήκης. Η αλληλεπίδραση μεταξύ υπερεθνικών και διακυβερνητικών απόψεων αντανακλά την περίπλοκη ισορροπία μεταξύ της κοινής λήψης αποφάσεων και των εθνικών συμφερόντων εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Niemann, 2021).

3.3. Διακυβερνητισμός και Δημιουργία της Συνθήκης του Μάαστριχτ

3.3.1 Επίδραση Διακυβερνητικών Ιδεών στη Δημιουργία της Συνθήκης

Η δημιουργία της Συνθήκης του Μάαστριχτ, κομβικής στιγμής για την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση, επηρεάστηκε επίσης από διακυβερνητικές ιδέες. Ο διακυβερνητισμός είναι μια θεωρητική προσέγγιση που δίνει έμφαση στον κεντρικό ρόλο των εθνικών κρατών στη διαδικασία λήψης αποφάσεων και θεωρεί την ολοκλήρωση ως αποτέλεσμα διακυβερνητικών διαπραγματεύσεων και συμφωνιών.

Μία από τις βασικές αρχές του διακυβερνητισμού είναι η εξέχουσα θέση των εθνικών κυβερνήσεων στη διαμόρφωση και τον καθορισμό των αποτελεσμάτων των διαδικασιών ολοκλήρωσης. Στο πλαίσιο της Συνθήκης του Μάαστριχτ, ο διακυβερνητισμός έπαιξε σημαντικό ρόλο καθώς τα κράτη μέλη συμμετείχαν σε διαπραγματεύσεις για τον καθορισμό των διατάξεων και των στόχων της συνθήκης (Bickerton et al., 2015).

Ο διακυβερνητισμός αναγνωρίζει τη σημασία των εθνικών συμφερόντων και της κυριαρχίας στη διαδικασία ολοκλήρωσης. Η Συνθήκη του Μάαστριχτ αντικατοπτρίζει αυτή την προοπτική αναγνωρίζοντας τις διαφορετικές προτιμήσεις και προτεραιότητες των κρατών μελών. Οι διαπραγματεύσεις που οδήγησαν στη συνθήκη χαρακτηρίστηκαν από διακυβερνητική δυναμική, με τα κράτη μέλη να επιδιώκουν να διαφυλάξουν τα εθνικά τους συμφέροντα, ενώ αναζητούν κοινό έδαφος σε θέματα κοινού ενδιαφέροντος.

Επιπλέον, οι διακυβερνητικές ιδέες δίνουν έμφαση στο ρόλο των εθνικών κυβερνήσεων στη λήψη αποφάσεων και στην εφαρμογή πολιτικών. Στην περίπτωση της Συνθήκης του Μάαστριχτ, οι εθνικές κυβερνήσεις διαδραμάτισαν κεντρικό ρόλο στην επικύρωση και την εφαρμογή των διατάξεων της συνθήκης στις χώρες τους. Η συνθήκη απαιτούσε εσωτερικές νομοθετικές αλλαγές και ο ρυθμός και ο τρόπος εφαρμογής διέφεραν μεταξύ των κρατών μελών, αντανakλώντας την επιρροή των εθνικών κυβερνήσεων (Bulmer, 2015).

Ο διακυβερνητισμός αναγνωρίζει επίσης την πιθανότητα συγκρούσεων συμφερόντων και διαπραγματεύσεων μεταξύ των κρατών μελών. Η διαδικασία διαπραγμάτευσης που οδήγησε στη Συνθήκη του Μάαστριχτ χαρακτηρίστηκε από έντονες συζητήσεις και συμβιβασμούς σε βασικά ζητήματα, όπως το εύρος της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, η κατανομή της εξουσίας λήψης αποφάσεων και η ίδρυση της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης. Ο διακυβερνητικός χαρακτήρας των διαπραγματεύσεων επέτρεψε στα κράτη μέλη να προστατεύσουν τα βασικά τους συμφέροντα και να διαμορφώσουν τα τελικά αποτελέσματα της συνθήκης (Μαρής, 2021).

Ενώ ο διακυβερνητισμός έπαιξε σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση της Συνθήκης του Μάαστριχτ, είναι σημαντικό να αναγνωριστεί ότι υπήρχαν και υπερεθνικά στοιχεία. Η Συνθήκη ενσωμάτωσε τόσο διακυβερνητικές όσο και υπερεθνικές διαστάσεις, αντανakλώντας τη δυναμική και πολύπλοκη φύση της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Ο ρόλος των υπερεθνικών θεσμών, όπως η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, παράλληλα με τις εθνικές κυβερνήσεις, συνέβαλε στα συνολικά αποτελέσματα της Συνθήκης (Hodson & Puetter, 2019).

3.3.2 Ο Ρόλος των Κρατών Μελών και των Εθνικών Κυβερνήσεων

Ο ρόλος των κρατών μελών και των εθνικών κυβερνήσεων αποτελεί κρίσιμη πτυχή που πρέπει να εξετάζεται όταν μελετώνται η δημιουργία της Συνθήκης του Μάαστριχτ και οι επιπτώσεις της στην ευρωπαϊκή ολοκλήρωση. Τα κράτη μέλη και οι εθνικές κυβερνήσεις διαδραματίζουν κεντρικό ρόλο στη διαμόρφωση της διαδικασίας λήψης αποφάσεων και επηρεάζουν τα αποτελέσματα των πρωτοβουλιών ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης.

Στο πλαίσιο της Συνθήκης του Μάαστριχτ, τα κράτη μέλη και οι εθνικές κυβερνήσεις είχαν σημαντική επιρροή στην εξέλιξη της συνθήκης. Οι εθνικές κυβερνήσεις συμμετείχαν στις διαπραγματεύσεις και τις συζητήσεις, διασφαλίζοντας ότι λαμβάνονταν υπόψη τα αντίστοιχα συμφέροντα και οι προτιμήσεις τους. Οι διατάξεις της συνθήκης ήταν το αποτέλεσμα διακυβερνητικών συζητήσεων, αντανakλώντας τις διαφορετικές απόψεις και προτεραιότητες των κρατών μελών (Bickerton et al., 2015).

Η επιρροή των κρατών μελών ήταν ιδιαίτερα εμφανής στη διαμόρφωση του πεδίου εφαρμογής και των στόχων της συνθήκης. Οι διαπραγματεύσεις που οδήγησαν στη Συνθήκη του Μάαστριχτ περιλάμβαναν περίπλοκες διακυβερνητικές δυναμικές, με τα κράτη μέλη να προσπαθούν να προστατεύσουν τα εθνικά τους συμφέροντα, ενώ αναζητούσαν κοινό έδαφος σε θέματα κοινού ενδιαφέροντος. Οι εθνικές κυβερνήσεις έφεραν στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων τις αντίστοιχες πολιτικές τους ατζέντες και ανησυχίες, επηρεάζοντας τα τελικά αποτελέσματα της συνθήκης.

Ο ρόλος των κρατών μελών και των εθνικών κυβερνήσεων επεκτάθηκε πέρα από τη φάση των διαπραγματεύσεων. Η επικύρωση και η εφαρμογή της Συνθήκης του Μάαστριχτ απαιτούσε εγχώριες νομοθετικές αλλαγές και προσαρμογές πολιτικής σε κάθε κράτος μέλος. Οι εθνικές κυβερνήσεις ήταν υπεύθυνες για την ενσωμάτωση των διατάξεων της συνθήκης σε εσωτερικούς νόμους και κανονισμούς, καθώς και για τη διασφάλιση της συμμόρφωσης με τις απαιτήσεις της συνθήκης (Peterson, 2015).

Επιπλέον, τα κράτη μέλη και οι εθνικές κυβερνήσεις διατήρησαν σημαντικό βαθμό εξουσίας στη λήψη αποφάσεων στο πλαίσιο της Συνθήκης του Μάαστριχτ. Η Συνθήκη καθιέρωσε διάφορους μηχανισμούς λήψης αποφάσεων, όπως το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπου οι εθνικές κυβερνήσεις εκπροσωπούνται και έχουν την εξουσία να διαμορφώνουν πολιτικές και αποφάσεις. Τα κράτη μέλη εξακολουθούν να είναι οι βασικοί παράγοντες στη διακυβέρνηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης, συμμετέχοντας σε διακυβερνητικές διαδικασίες και επηρεάζοντας την κατεύθυνση της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης.

Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι ενώ τα κράτη μέλη και οι εθνικές κυβερνήσεις έπαιξαν σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση της Συνθήκης του Μάαστριχτ, η συνθήκη ενσωμάτωσε επίσης υπερεθνικά στοιχεία και θεσμούς. Οι διατάξεις της συνθήκης ενίσχυσαν τις εξουσίες των υπερεθνικών οργάνων όπως η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, δημιουργώντας μια ισορροπία μεταξύ των εθνικών συμφερόντων και της υπερεθνικής διάστασης της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης (Bulmer, 2015).

3.4 Σύγκριση Νεολειτουργισμού και Διακυβερνητισμού ως προς τη Συνθήκη του Μάαστριχτ

Οι νεολειτουργιστικές και διακυβερνητικές προσεγγίσεις προσφέρουν διακριτές θεωρητικές προοπτικές για την κατανόηση της δημιουργίας της Συνθήκης του Μάαστριχτ και των συνεπειών της στην ευρωπαϊκή ολοκλήρωση. Η σύγκριση αυτών των δύο προοπτικών παρέχει πολύτιμες γνώσεις σχετικά με τη δυναμική και τους λόγους πίσω από τη διαμόρφωση της συνθήκης.

Ο νεολειτουργισμός υποστηρίζει ότι η ολοκλήρωση είναι μια σταδιακή διαδικασία που ξεκινά με την οικονομική συνεργασία και σταδιακά «διαχέεται» (spills over) σε πολιτικούς και κοινωνικούς τομείς. Οι νεολειτουργιστές υποστηρίζουν ότι οι υπερεθνικοί θεσμοί διαδραματίζουν κρίσιμο ρόλο στην προώθηση της ολοκλήρωσης. Στο πλαίσιο της Συνθήκης του Μάαστριχτ, ο νεολειτουργισμός προσφέρει πολύτιμες γνώσεις για το πώς οι ιδέες της «διάχυσης» (spillover) της ολοκλήρωσης επηρέασαν τη δημιουργία της συνθήκης (Niemann, 2021).

Ο νεολειτουργισμός ισχυρίζεται ότι η διεύρυνση των αρμοδιοτήτων της Ευρωπαϊκής Κοινότητας από τη Συνθήκη του Μάαστριχτ πέρα από την οικονομική συνεργασία για να συμπεριλάβει την πολιτική και νομισματική ολοκλήρωση ευθυγραμμίζεται με τις προβλέψεις της. Η καθιέρωση της Κοινής Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφάλειας και της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης αντανάκλα τη νεολειτουργιστική προσδοκία της ολοκλήρωσης που επεκτείνεται σε νέους τομείς πολιτικής. Επιπλέον, οι νεολειτουργιστές υποστηρίζουν ότι η ενίσχυση των υπερεθνικών θεσμών, όπως η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, στη συνθήκη υποδηλώνει την επιρροή υπερεθνικών παραγόντων στην προώθηση της περαιτέρω ολοκλήρωσης (Niemann & Ioannou, 2015).

Αντίθετα, ο διακυβερνητισμός δίνει έμφαση στην υπεροχή των εθνικών κυβερνήσεων και στις διακυβερνητικές διαπραγματεύσεις στη διαδικασία ολοκλήρωσης. Οι υποστηρικτές του διακυβερνητισμού τονίζουν ότι η ολοκλήρωση είναι αποτέλεσμα διακυβερνητικών διαπραγματεύσεων και συνεργασίας. Η ανάλυση της Συνθήκης του Μάαστριχτ υπό διακυβερνητικό πρίσμα παρέχει σημαντικές θεωρίες για το ρόλο των κρατών μελών και των εθνικών κυβερνήσεων στη διαμόρφωση των αποτελεσμάτων της συνθήκης.

Ο διακυβερνητισμός υπογραμμίζει τη σημαντική επιρροή των εθνικών κυβερνήσεων στη διαμόρφωση της Συνθήκης του Μάαστριχτ. Οι διαπραγματεύσεις που οδήγησαν στη συνθήκη χαρακτηρίστηκαν από διακυβερνητική δυναμική, με τα κράτη μέλη να προστατεύουν τα εθνικά τους συμφέροντα και να συμμετέχουν σε διαπραγματεύσεις για την εξεύρεση αμοιβαία αποδεκτών λύσεων. Οι διατάξεις της συνθήκης αντικατοπτρίζουν τους συμβιβασμούς που επιτεύχθηκαν μεταξύ των εθνικών κυβερνήσεων, εξισορροπώντας τις διαφορετικές προτιμήσεις και προτεραιότητές τους (Hodson & Puetter, 2019).

Ενώ ο νεολειτουργισμός και ο διακυβερνητισμός προσφέρουν διαφορετικές προοπτικές, είναι σημαντικό να αναγνωριστεί ότι η δημιουργία της Συνθήκης του Μάαστριχτ περιελάμβανε μια αλληλεπίδραση και των δύο προσεγγίσεων. Οι διατάξεις της συνθήκης

αντικατοπτρίζουν στοιχεία και των δύο θεωριών. Η έμφαση του νεολειτουργισμού στη «διάχυση» της ολοκλήρωσης είναι εμφανής στην επέκταση της συνθήκης σε νέους τομείς πολιτικής και στην ενίσχυση των υπερεθνικών θεσμών. Η εστίαση του διακυβερνητισμού στα εθνικά συμφέροντα και στις διακυβερνητικές διαπραγματεύσεις αντανακλάται στους συμβιβασμούς της Συνθήκης και στον κεντρικό ρόλο των κρατών μελών (Baun, 2018).

Κεφάλαιο 4 - Ερμηνεία της Ελληνικής Οικονομικής Κρίσης Βάσει του Νεολειτουργισμού και του Διακυβερνητισμού

4.1 Σύντομη Επισκόπηση Ελληνικής Οικονομικής Κρίσης

Η ελληνική οικονομική κρίση, η οποία διαδραματίστηκε στα τέλη της δεκαετίας του 2000, αντιπροσώπευε μια βαθιά πρόκληση με σημαντικές επιπτώσεις για την Ελλάδα, την Ευρωπαϊκή Ένωση και την παγκόσμια οικονομία. Η κρίση, που χαρακτηρίστηκε από μια σοβαρή και παρατεταμένη οικονομική ύφεση, αποκάλυψε διαρθρωτικές αδυναμίες στην ελληνική οικονομία και έθεσε ερωτήματα για τη σταθερότητα της ευρωζώνης. Μια σύντομη επισκόπηση της ελληνικής οικονομικής κρίσης και της σημασίας της παρέχει τη βάση για την κατανόηση του πλαισίου στο οποίο μπορούν να εφαρμοστούν ο νεολειτουργισμός και ο διακυβερνητισμός.

Η ελληνική οικονομική κρίση προήλθε από έναν συνδυασμό παραγόντων, όπως του μη βιώσιμου δημόσιου χρέους, της πολύ κακής δημοσιονομικής διαχείρισης και της διαρθρωτικής αναποτελεσματικότητας της ελληνικής οικονομίας. Έγινε ιδιαίτερα οξύ το 2009, όταν η ελληνική κυβέρνηση αποκάλυψε σημαντικό δημοσιονομικό έλλειμμα, οδηγώντας σε αυξημένο έλεγχο από τις διεθνείς χρηματοπιστωτικές αγορές και σε αύξηση του κόστους δανεισμού. Αυτό προκάλεσε μια καθοδική πορεία, με την Ελλάδα να αντιμετωπίζει δυσκολίες στην εκπλήρωση των οικονομικών της υποχρεώσεων και απώλεια της εμπιστοσύνης των επενδυτών (Maris & Sklias, 2016).

Η κρίση είχε εκτεταμένες επιπτώσεις για την Ελλάδα. Η χώρα γνώρισε μια βαθιά ύφεση, που χαρακτηρίστηκε από συρρίκνωση του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος, αύξηση των ποσοστών ανεργίας και πτώση του βιοτικού επιπέδου. Η κρίση εξέθεσε επίσης τρωτά σημεία στον χρηματοπιστωτικό τομέα της Ελλάδας και οδήγησε σε απώλεια πρόσβασης στην αγορά και οικονομική βοήθεια από διεθνείς δανειστές, όπως το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή (Maris & Sklias & Maravegias 2022).

Η σημασία της ελληνικής οικονομικής κρίσης ξεπέρασε τα σύνορα της Ελλάδας. Ως μέλος της ευρωζώνης, τα οικονομικά προβλήματα της Ελλάδας προκάλεσαν ανησυχίες για τη σταθερότητα και τη βιωσιμότητα του κοινού νομίσματος. Η κρίση δοκίμασε την ανθεκτικότητα της ευρωζώνης και ανέδειξε την αλληλεξάρτηση των κρατών μελών εντός της νομισματικής ένωσης. Αποκάλυψε επίσης ελλείψεις στο θεσμικό πλαίσιο της ευρωζώνης, προκαλώντας συζητήσεις σχετικά με την ανάγκη για βαθύτερη δημοσιονομική ολοκλήρωση και μηχανισμούς αντιμετώπισης μελλοντικών κρίσεων (Mascitelli, 2018).

Επιπλέον, η ελληνική οικονομική κρίση είχε ευρύτερες επιπτώσεις για την Ευρωπαϊκή Ένωση και την παγκόσμια οικονομία. Η κρίση δοκίμασε τις πολιτικές σχέσεις μεταξύ των κρατών μελών και την αλληλεγγύη και τη συνοχή της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Έθεσε ερωτήματα σχετικά με την αποτελεσματικότητα του πλαισίου οικονομικής διακυβέρνησης της ΕΕ και την ικανότητά του να αντιμετωπίζει τις οικονομικές ανισορροπίες και να αποτρέπει μελλοντικές κρίσεις. Οι επιπτώσεις της κρίσης έγιναν αισθητές παγκοσμίως, καθώς οι χρηματοπιστωτικές αγορές αντέδρασαν στην αβεβαιότητα γύρω από την οικονομική σταθερότητα της Ελλάδας, συμβάλλοντας στην αστάθεια και επηρεάζοντας την εμπιστοσύνη των επενδυτών (Tsoulfidis et al., 2016).

4.2 Νεολειτουργιστική Ερμηνεία της Ελληνικής Οικονομικής Κρίσης

4.2.1 Ερμηνεία Ελληνικής Οικονομικής Κρίσης Βάσει του Νεολειτουργισμού

Ο νεολειτουργισμός, ως θεωρητική προσέγγιση, προσφέρει ερμηνείες για τα αίτια και τις συνέπειες της ελληνικής οικονομικής κρίσης. Ο νεολειτουργισμός δίνει έμφαση στη σταδιακή μετάδοση της ολοκλήρωσης από την οικονομική στην πολιτική σφαίρα και υπογραμμίζει τη σημασία των υπερεθνικών θεσμών στην προώθηση της ολοκλήρωσης. Η ανάλυση της ελληνικής οικονομικής κρίσης υπό το νεολειτουργιστικό πρίσμα παρέχει ενδιαφέρουσα οπτική για τη δυναμική και τις επιπτώσεις της κρίσης (Μαρής, 2021).

Ο νεολειτουργισμός ισχυρίζεται ότι η ελληνική οικονομική κρίση μπορεί να θεωρηθεί ως εκδήλωση «διάχυσης» της ολοκλήρωσης. Σύμφωνα με τη νεολειτουργιστική θεωρία, η οικονομική ολοκλήρωση μπορεί να δημιουργήσει αλληλεξαρτήσεις μεταξύ των κρατών μελών, οδηγώντας σε πιέσεις για περαιτέρω ολοκλήρωση σε άλλους τομείς πολιτικής. Στην περίπτωση της Ελλάδας, η κρίση μπορεί να ερμηνευθεί ως συνέπεια των οικονομικών αλληλεξαρτήσεων εντός της ευρωζώνης, όπου η ενοποίηση των οικονομιών και η κοινή χρήση ενός κοινού νομίσματος οδήγησαν στην εμφάνιση αδυναμιών και κινδύνων (Weißschnur & Weißschnur, 2021).

Οι νεολειτουργιστές υποστηρίζουν ότι η ελληνική οικονομική κρίση αποκάλυψε ελλείψεις στη λειτουργία της ευρωζώνης και στο θεσμικό πλαίσιο οικονομικής διακυβέρνησης. Η κρίση αποκάλυψε διαρθρωτικές ανισορροπίες και αδυναμίες στην ελληνική οικονομία, οι οποίες ενισχύθηκαν από τις αλληλεξαρτήσεις και την ολοκλήρωση εντός της ευρωζώνης. Οι νεολειτουργιστές υποστηρίζουν επίσης ότι η κρίση ανέδειξε την ανάγκη για μεγαλύτερο συντονισμό, εναρμόνιση πολιτικών και δημοσιονομική ολοκλήρωση εντός της ευρωζώνης για την αντιμετώπιση αυτών των ανισορροπιών και την πρόληψη μελλοντικών κρίσεων.

Σημαντικό ρόλο στη νεολειτουργιστική ερμηνεία της ελληνικής οικονομικής κρίσης διαδραματίζουν και οι υπερεθνικοί θεσμοί. Ο νεολειτουργισμός τονίζει τη σημασία θεσμών όπως η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα για την προώθηση της ολοκλήρωσης. Στο πλαίσιο της κρίσης, οι νεολειτουργιστές υποστηρίζουν ότι οι θεσμοί αυτοί έπαιξαν βασικό ρόλο στην αντιμετώπιση της κρίσης και στην εφαρμογή μέτρων για τη σταθεροποίηση της ελληνικής οικονομίας. Οι ενέργειες και οι αποφάσεις των υπερεθνικών θεσμών θεωρούνται κρίσιμες για την αντιμετώπιση των συνεπειών της κρίσης και την προώθηση της ανάκαμψης (Franco, 2019).

Επιπλέον, ο νεολειτουργισμός υποστηρίζει ότι η ελληνική οικονομική κρίση μπορεί να χρησιμεύσει ως καταλύτης για βαθύτερη πολιτική ολοκλήρωση. Οι νεολειτουργιστές θεωρούν ότι οι οικονομικές κρίσεις μπορούν να δημιουργήσουν ευκαιρίες για περαιτέρω ολοκλήρωση, καθώς τα κράτη μέλη αναγνωρίζουν την ανάγκη για μία καλύτερη οργάνωση και χάραξη των πολιτικών για την αντιμετώπιση κοινών προκλήσεων. Στην περίπτωση της Ελλάδας, οι νεολειτουργιστές διατείνονται ότι η κρίση δημιούργησε δυναμική για στενότερη δημοσιονομική ολοκλήρωση και δημιουργία μηχανισμών για την πρόληψη και τη διαχείριση μελλοντικών πιθανών κρίσεων εντός της ευρωζώνης (Μαρής, 2021).

Είναι σημαντικό, ωστόσο, να σημειωθεί ότι η νεολειτουργιστική ερμηνεία της ελληνικής οικονομικής κρίσης δεν είναι χωρίς κριτική ή περιορισμούς. Οι επικριτές υποστηρίζουν ότι ο νεολειτουργισμός τείνει να υποβαθμίζει τον ρόλο των εθνικών συμφερόντων και της διακυβερνητικής δυναμικής στη διαμόρφωση της κρίσης. Υποστηρίζουν ότι η κρίση δεν προκλήθηκε αποκλειστικά από τη «διάχυση» της ολοκλήρωσης αλλά και από πολλούς παράγοντες όπως η δημοσιονομική κακοδιαχείριση και οι επιλογές εσωτερικής πολιτικής. Επιπλέον, η εστίαση του νεολειτουργισμού στους υπερεθνικούς θεσμούς παραβλέπει τη σημασία των ενεργειών και της λήψης αποφάσεων των εθνικών κυβερνήσεων για την αντιμετώπιση της κρίσης (Mascitelli, 2018).

4.2.2 Νεολειτουργιστικές Προβλέψεις που Σχετίζονται με την Κρίση

Ο νεολειτουργισμός, ως θεωρητική προσέγγιση, προσφέρει προβλέψεις και εξηγήσεις που σχετίζονται με την ελληνική οικονομική κρίση. Οι νεολειτουργιστές τονίζουν τη σταδιακή «διάχυση» της ολοκλήρωσης από την οικονομική στην πολιτική σφαίρα και τονίζουν τη σημασία του ρόλου των υπερεθνικών θεσμών στην προώθηση της ολοκλήρωσης. Η εξέταση των νεολειτουργιστικών προβλέψεων και εξηγήσεων παρέχει πολύτιμες γνώσεις για το πώς ο νεολειτουργισμός ερμηνεύει την ελληνική οικονομική κρίση και τις βαθύτερες αιτίες της.

Οι νεολειτουργιστές προέβλεψαν ότι η οικονομική ολοκλήρωση, ιδιαίτερα εντός της ευρωζώνης, θα δημιουργούσε αλληλεξαρτήσεις μεταξύ των κρατών μελών. Υποστήριξαν ότι αυτή η αλληλεξάρτηση θα οδηγούσε σε πιέσεις για περαιτέρω ολοκλήρωση σε άλλους τομείς πολιτικής, όπως ο δημοσιονομικός και οικονομικός συντονισμός. Στο πλαίσιο της ελληνικής οικονομικής κρίσης, ο νεολειτουργισμός ισχυρίζεται ότι η κρίση μπορεί να θεωρηθεί ως αποτέλεσμα αυτών των αλληλεξαρτήσεων και των ανισορροπιών και ελλείψεων και των κενών που προκύπτουν από την ενσωμάτωση της ελληνικής οικονομίας στην ευρωζώνη (Maris & Sklias, 2016).

Οι νεολειτουργιστές θεωρούν επίσης την ελληνική οικονομική κρίση ως συνέπεια του ανεπαρκούς συντονισμού και της ελλιπούς εναρμόνισης των πολιτικών εντός της ευρωζώνης. Υποστηρίζουν ότι η κρίση αποκάλυψε διαρθρωτικές αδυναμίες και ανισορροπίες στην ελληνική οικονομία που δεν αντιμετωπίστηκαν αποτελεσματικά λόγω της ανεπαρκούς ενσωμάτωσης στις δημοσιονομικές και οικονομικές πολιτικές. Ο νεολειτουργισμός πιστεύει ότι ο μεγαλύτερος συντονισμός και η εναρμόνιση των πολιτικών εντός της ευρωζώνης, ιδιαίτερα σε τομείς όπως η δημοσιονομική διακυβέρνηση και η οικονομική εποπτεία, θα μπορούσαν να μετριάσουν τη σοβαρότητα της κρίσης (Weißschnur & Weißschnur, 2021).

Οι υπερεθνικοί θεσμοί, όπως η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στις νεολειτουργιστικές εξηγήσεις της ελληνικής οικονομικής κρίσης. Οι νεολειτουργιστές υποστηρίζουν ότι αυτοί οι θεσμοί, ως μοχλοί της ολοκλήρωσης, έχουν τη δυνατότητα να ανταποκρίνονται σε κρίσεις και να εφαρμόζουν μέτρα για τη σταθεροποίηση των οικονομιών. Στην περίπτωση της ελληνικής κρίσης, οι νεολειτουργιστές υποστηρίζουν ότι οι υπερεθνικοί θεσμοί έπαιξαν ρόλο στην παροχή οικονομικής βοήθειας, στην εφαρμογή μέτρων λιτότητας και στην επίβλεψη των μεταρρυθμίσεων για την αντιμετώπιση των οικονομικών προκλήσεων που αντιμετώπιζε η Ελλάδα.

Επιπλέον, οι νεολειτουργιστές ισχυρίζονται ότι οι οικονομικές κρίσεις μπορούν να χρησιμεύσουν ως καταλύτες για βαθύτερη πολιτική ολοκλήρωση. Υποστηρίζουν ότι οι κρίσεις δημιουργούν ευκαιρία στα κράτη μέλη να αναγνωρίσουν την ανάγκη για στενότερο συντονισμό, εναρμόνιση και ενοποίηση των πολιτικών για την αντιμετώπιση των κοινών προκλήσεων. Στο πλαίσιο της ελληνικής οικονομικής κρίσης, ο νεολειτουργισμός θεωρεί ότι η κρίση θα μπορούσε να τονώσει συζητήσεις και δράσεις για στενότερη δημοσιονομική ολοκλήρωση και τη δημιουργία μηχανισμών για την πρόληψη και τη διαχείριση μελλοντικών κρίσεων εντός της ευρωζώνης (Mascitelli, 2018).

Ωστόσο, είναι σημαντικό να αναγνωρίσουμε ότι οι νεολειτουργιστικές προβλέψεις και εξηγήσεις που σχετίζονται με την ελληνική οικονομική κρίση υπόκεινται σε κριτική. Οι επικριτές υποστηρίζουν ότι ο νεολειτουργισμός παραβλέπει τον ρόλο των εθνικών συμφερόντων και της διακυβερνητικής δυναμικής στη διαμόρφωση της κρίσης, καθώς και τον πιθανό αντίκτυπο των επιλογών εσωτερικής πολιτικής και της δημοσιονομικής κακοδιαχείρισης. Επιπλέον, η αποτελεσματικότητα των υπερεθνικών θεσμών και η έκταση της πολιτικής βούλησης για εμβάθυνση της ολοκλήρωσης ως απάντηση σε κρίσεις αποτελούν σημεία αντιπαράθεσης (Marangudakis, 2019).

4.3 Διακυβερνητική Ερμηνεία της Ελληνικής Οικονομικής Κρίσης

4.3.1 Ερμηνεία Ελληνικής Οικονομικής Κρίσης Βάσει του Διακυβερνητισμού

Ο διακυβερνητισμός, ως άλλη μία θεωρητική προσέγγιση, προσφέρει επίσης από την πλευρά του ερμηνείες για τα αίτια και τις συνέπειες της ελληνικής οικονομικής κρίσης. Ο διακυβερνητισμός τονίζει τον κεντρικό ρόλο των εθνικών κρατών στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων και θεωρεί την ολοκλήρωση ως αποτέλεσμα διακυβερνητικών διαπραγματεύσεων και συμφωνιών. Η εξέταση της διακυβερνητικής άποψης προσφέρει πληροφορίες για το πώς η θεωρία του διακυβερνητισμού ερμηνεύει από τη σκοπιά της την ελληνική οικονομική κρίση και τις βαθύτερες αιτίες της.

Ο διακυβερνητισμός υποστηρίζει ότι η ελληνική οικονομική κρίση αποτελεί συνέπεια των ενεργειών και των αποφάσεων των εθνικών κυβερνήσεων. Τονίζει τη σημασία των εθνικών συμφερόντων και των πολιτικών επιλογών στη διαμόρφωση της κρίσης. Σύμφωνα με τον διακυβερνητισμό, η κρίση στην Ελλάδα μπορεί να αποδοθεί, τουλάχιστον εν μέρει, στη δημοσιονομική κακοδιαχείριση, τα μη βιώσιμα επίπεδα χρέους και τις διαρθρωτικές αδυναμίες της ελληνικής οικονομίας. Αυτοί οι παράγοντες επηρεάστηκαν από τις πολιτικές και τις αποφάσεις των εθνικών κυβερνήσεων, συμπεριλαμβανομένων των ανεπαρκών δημοσιονομικών ρυθμίσεων, των υπερβολικών δημόσιων δαπανών και της αναποτελεσματικής είσπραξης φόρων (Sklias & Maris, 2016).

Οι ερμηνείες που βασίζονται στον διακυβερνητισμό υπογραμμίζουν επίσης το ρόλο των διακυβερνητικών διαπραγματεύσεων και συμφωνιών στην επιδείνωση ή τον μετριασμό της κρίσης. Οι διακυβερνητιστές υποστηρίζουν ότι η διαπραγμάτευση και η εφαρμογή πολιτικών που σχετίζονται με την οικονομική διακυβέρνηση, τους δημοσιονομικούς κανόνες και τα προγράμματα οικονομικής βοήθειας έπαιξαν κρίσιμο ρόλο στη διαμόρφωση της κρίσης. Οι ενέργειες και οι αποφάσεις των εθνικών κυβερνήσεων, καθώς και οι

συμφωνίες που επιτεύχθηκαν μεταξύ τους, επηρέασαν τη σοβαρότητα και την αποτελεσματικότητα των μέτρων που εφαρμόστηκαν για την αντιμετώπιση της κρίσης.

Επιπλέον, ο διακυβερνητισμός δίνει έμφαση στην αλληλεπίδραση των εθνικών συμφερόντων και στις διαπραγματεύσεις μεταξύ των κρατών μελών. Η ελληνική οικονομική κρίση αποκάλυψε εντάσεις και συγκρούσεις συμφερόντων μεταξύ των χωρών πιστωτών και οφειλετών εντός της ευρωζώνης. Οι διακυβερνητιστές υποστηρίζουν ότι οι εθνικές κυβερνήσεις προσπάθησαν να προστατεύσουν τα δικά τους συμφέροντα κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων, γεγονός που οδήγησε σε διαφωνίες και καθυστερήσεις στην εξεύρεση λύσεων. Η προσέγγιση αυτή υπογραμμίζει τη σημασία της εθνικής κυριαρχίας και της αυτονομίας λήψης αποφάσεων στο πλαίσιο της διαδικασίας ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης (Franco, 2019).

Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι η ερμηνεία του διακυβερνητισμού για την ελληνική οικονομική κρίση δεν είναι χωρίς κριτική ή περιορισμούς. Οι επικριτές υποστηρίζουν ότι ο διακυβερνητισμός μπορεί να παραβλέπει την πιθανή επιρροή και τον ρόλο των υπερεθνικών θεσμών στην αντιμετώπιση της κρίσης. Υποστηρίζουν ότι η εστίαση στον διακυβερνητισμό υποτιμά την ανάγκη για στενότερο συντονισμό και εναρμόνιση των πολιτικών μεταξύ των κρατών μελών. Επιπλέον, οι επικριτές υπογραμμίζουν τις προκλήσεις που θέτει η ασυμμετρία εξουσίας και πόρων μεταξύ των κρατών μελών στις διακυβερνητικές διαπραγματεύσεις (Maris, 2020).

4.3.2 Διακυβερνητική Θεωρία για τις Ενέργειες και τις Αποφάσεις των Εθνικών Κυβερνήσεων στην Κρίση

Ο διακυβερνητισμός προσφέρει πολύτιμες θεωρίες για τις ενέργειες και τις αποφάσεις των εθνικών κυβερνήσεων στο πλαίσιο της ελληνικής οικονομικής κρίσης. Σύμφωνα με τη διακυβερνητική προσέγγιση, οι εθνικές κυβερνήσεις διαδραματίζουν κεντρικό ρόλο στη διαμόρφωση και τον καθορισμό των αποτελεσμάτων των διαδικασιών ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Η εξέταση των διακυβερνητικών απόψεων αποκαλύπτει το πώς ο διακυβερνητισμός ερμηνεύει τις ενέργειες και τις αποφάσεις των εθνικών κυβερνήσεων κατά τη διάρκεια της ελληνικής οικονομικής κρίσης.

Ο διακυβερνητισμός υποστηρίζει ότι οι ενέργειες και οι αποφάσεις των εθνικών κυβερνήσεων έπαιξαν καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση της κρίσης. Η κρίση στην Ελλάδα ήταν, εν μέρει, συνέπεια των πολιτικών και των επιλογών των εθνικών κυβερνήσεων, συμπεριλαμβανομένων της δημοσιονομικής κακοδιαχείρισης, των μη βιώσιμων επιπέδων χρέους και των διαρθρωτικών αδυναμιών της ελληνικής οικονομίας. Αυτοί οι παράγοντες

υπογραμμίζουν τη σημασία των ενεργειών και των αποφάσεων των εθνικών κυβερνήσεων για την επιδείνωση των προβλημάτων που οδήγησαν στην κρίση (Weißschnur & Weißschnur, 2021).

Οι ερμηνείες που βασίζονται στον διακυβερνητισμό τονίζουν τα αποκλίνοντα συμφέροντα και τις διαπραγματεύσεις μεταξύ των εθνικών κυβερνήσεων κατά τη διάρκεια της κρίσης. Η ελληνική οικονομική κρίση εξέθεσε εντάσεις και συγκρούσεις συμφερόντων μεταξύ πιστωτών και οφειλετών χωρών εντός της ευρωζώνης. Οι διακυβερνητιστές υποστηρίζουν ότι οι εθνικές κυβερνήσεις προσπάθησαν να προστατεύσουν τα δικά τους συμφέροντα κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων, με αποτέλεσμα διαφωνίες και καθυστερήσεις στην εξεύρεση αποτελεσματικών λύσεων. Η δυναμική των διακυβερνητικών διαπραγματεύσεων υπογραμμίζει τη σημασία της εθνικής κυριαρχίας και την επιρροή των ενεργειών των εθνικών κυβερνήσεων στα αποτελέσματα της κρίσης (Marangudakis, 2019).

Επιπλέον, ο διακυβερνητισμός αναγνωρίζει την πολυπλοκότητα των διαδικασιών λήψης αποφάσεων μεταξύ των εθνικών κυβερνήσεων. Η κρίση απαιτούσε συντονισμένες προσπάθειες και συνεργασία μεταξύ των κρατών μελών για την αντιμετώπιση των προκλήσεων που αντιμετώπιζε η Ελλάδα. Ωστόσο, οι διαφορετικές προτεραιότητες και οι εσωτερικές πιέσεις διαμόρφωσαν τις διαδικασίες λήψης αποφάσεων των εθνικών κυβερνήσεων. Αυτό οδήγησε σε συζητήσεις, συμβιβασμούς και παζάρια μεταξύ των κρατών μελών, επηρεάζοντας την αποτελεσματικότητα και την έγκαιρη αντίδραση στην κρίση.

Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι η εξέταση από τον διακυβερνητισμό των ενεργειών και των αποφάσεων των εθνικών κυβερνήσεων στην ελληνική οικονομική κρίση υπόκειται σε κριτική. Οι επικριτές υποστηρίζουν ότι ο διακυβερνητισμός υποτιμά την επιρροή και τον ρόλο των υπερεθνικών θεσμών στην αντιμετώπιση της κρίσης. Υποστηρίζουν ότι η διακυβερνητική οπτική παραβλέπει την ανάγκη για στενότερο συντονισμό και μεγαλύτερη εναρμόνιση των πολιτικών μεταξύ των κρατών μελών. Επιπλέον, οι επικριτές υπογραμμίζουν τις προκλήσεις που θέτει η ασυμμετρία εξουσίας και πόρων μεταξύ των κρατών μελών στις διακυβερνητικές διαπραγματεύσεις (Maris & Manoli, 2016; Maris & Sklias, 2020).

Συμπερασματικά, μια εξέταση των διακυβερνητικών απόψεων για τις ενέργειες και τις αποφάσεις των εθνικών κυβερνήσεων κατά τη διάρκεια της ελληνικής οικονομικής κρίσης αποκαλύπτει τη σημασία των πολιτικών και των επιλογών των εθνικών κυβερνήσεων. Ο διακυβερνητισμός υπογραμμίζει τον ρόλο των εθνικών κυβερνήσεων στην επιδείνωση των αδυναμιών και ανισορροπιών που συνέβαλαν στην κρίση. Η αλληλεπίδραση διαφορετικών

συμφερόντων και οι διαπραγματεύσεις μεταξύ των εθνικών κυβερνήσεων επηρέασαν τη δυναμική των διακυβερνητικών διαπραγματεύσεων και την αποτελεσματικότητα των απαντήσεων σε κρίσεις. Ωστόσο, είναι σημαντικό να ληφθούν σοβαρά υπόψη οι επικρίσεις και οι περιορισμοί, αναγνωρίζοντας την επιρροή των υπερεθνικών θεσμών και την πολυπλοκότητα της δυναμικής εξουσίας στο πλαίσιο των διακυβερνητικών διαδικασιών λήψης αποφάσεων.

Κεφάλαιο 5 - Συμπεράσματα

Σκοπός της παρούσας εργασίας ήταν να εξετάσει το οργανωτικό πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης και τις θεωρητικές προσεγγίσεις της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Η εργασία χρησιμοποίησε μια μέθοδο βιβλιογραφικής ανασκόπησης για την ανάλυση της σχετικής βιβλιογραφίας και την παροχή πληροφοριών για το θέμα. Βάσει του σκοπού της εργασίας διερευνήθηκαν τρία ερευνητικά ερωτήματα. Το πρώτο ερευνητικό ερώτημα σχετιζόταν με το οργανωτικό πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης και με τον τρόπο που αυτό έχει εξελιχθεί με την πάροδο του χρόνου. Η ανάλυση του οργανωτικού πλαισίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης αποκαλύπτει μια πολύπλοκη και εξελισσόμενη δομή που έχει προσαρμοστεί με την πάροδο του χρόνου για να προσαρμοστεί στη μεταβαλλόμενη δυναμική της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Το πλαίσιο της Ένωσης, που αποτελείται από θεσμικά όργανα όπως η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης και το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο, διαδραματίζει κρίσιμο ρόλο στη διαμόρφωση των πολιτικών της ΕΕ και των διαδικασιών λήψης αποφάσεων. Οι Συνθήκες της Ρώμης, η Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη, η Συνθήκη του Μάαστριχτ και η Συνθήκη της Λισαβόνας υπήρξαν καθοριστικής σημασίας για τη δημιουργία και την τροποποίηση του θεσμικού πλαισίου της ΕΕ.

Οι Συνθήκες της Ρώμης το 1957 έθεσαν τα θεμέλια για τη δημιουργία της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας, εστιάζοντας κυρίως στην οικονομική συνεργασία. Ωστόσο, ήταν η Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη του 1986 που εισήγαγε σημαντικές αλλαγές στο οργανωτικό πλαίσιο ενισχύοντας τις εξουσίες λήψης αποφάσεων του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και προωθώντας τη βαθύτερη οικονομική ολοκλήρωση. Η Συνθήκη του Μάαστριχτ του 1992 σηματοδότησε ένα ορόσημο στην ευρωπαϊκή ολοκλήρωση, ιδρύοντας την Ευρωπαϊκή Ένωση και εισάγοντας στοιχεία πολιτικής και νομισματικής ολοκλήρωσης. Δημιούργησε το πλαίσιο για την Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφάλειας και έθεσε τις βάσεις για την Οικονομική και Νομισματική Ένωση.

Η Συνθήκη της Λισαβόνας του 2007 ενίσχυσε περαιτέρω το θεσμικό πλαίσιο της ΕΕ ενισχύοντας τον ρόλο του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και των εθνικών κοινοβουλίων, βελτιώνοντας την αποτελεσματικότητα και τη διαφάνεια των διαδικασιών λήψης αποφάσεων και καθιερώνοντας τη θέση του Προέδρου του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου. Αυτές οι εξελίξεις καταδεικνύουν την προσαρμοστικότητα του οργανωτικού πλαισίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την αντιμετώπιση των εξελισσόμενων αναγκών και προκλήσεων της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης.

Στο δεύτερο ερευνητικό ερώτημα εξετάστηκαν οι βασικές θεωρητικές προσεγγίσεις πάνω στις οποίες εξελίχθηκε η ευρωπαϊκή ολοκλήρωση. Η εξέταση του νεολειτουργισμού και του διακυβερνητισμού ως θεωρητικές προσεγγίσεις της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης ρίχνει φως στις διαφορετικές προοπτικές και δυναμικές που διέπουν τη διαδικασία ολοκλήρωσης. Ο νεολειτουργισμός δίνει έμφαση στη σταδιακή διάχυση της ολοκλήρωσης από την οικονομική στην πολιτική και κοινωνική σφαίρα, τονίζοντας τη σημασία των υπερεθνικών θεσμών για την προώθηση της ολοκλήρωσης. Υποστηρίζει ότι η οικονομική συνεργασία ενισχύει τις αλληλεξαρτήσεις μεταξύ των κρατών μελών, οδηγώντας σε πιέσεις για περαιτέρω ολοκλήρωση. Η επέκταση των εξουσιών της ΕΕ από τη Συνθήκη του Μάαστριχτ πέρα από την οικονομική συνεργασία για να συμπεριλάβει την πολιτική και νομισματική ολοκλήρωση ευθυγραμμίζεται με τις νεολειτουργιστικές προβλέψεις.

Από την άλλη πλευρά, ο διακυβερνητισμός τονίζει τον κεντρικό ρόλο των εθνικών κυβερνήσεων στη διαδικασία ολοκλήρωσης, θεωρώντας την ένταξη ως αποτέλεσμα διακυβερνητικών διαπραγματεύσεων και συνεργασίας. Αναγνωρίζει τη σημασία των εθνικών συμφερόντων και της αυτονομίας λήψης αποφάσεων στη διαμόρφωση των αποτελεσμάτων της ολοκλήρωσης. Η ελληνική οικονομική κρίση παρέχει στοιχεία διακυβερνητικής δυναμικής, με τις εθνικές κυβερνήσεις να προστατεύουν τα συμφέροντά τους κατά τις διαπραγματεύσεις και να συμβάλλουν σε διαφωνίες και καθυστερήσεις στην εξεύρεση λύσεων.

Ενώ ο νεολειτουργισμός και ο διακυβερνητισμός προσφέρουν διαφορετικές προοπτικές, είναι σημαντικό να αναγνωριστεί η αλληλεπίδραση μεταξύ αυτών των προσεγγίσεων στο πλαίσιο της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Η Συνθήκη του Μάαστριχτ, για παράδειγμα, παρουσιάζει στοιχεία και των δύο θεωριών. Διεύρυνε την υπερεθνική διάσταση της ΕΕ ενισχύοντας τους υπερεθνικούς θεσμούς και επεκτείνοντας την ενσωμάτωση σε νέους τομείς πολιτικής, διατηρώντας παράλληλα τον κεντρικό ρόλο των εθνικών κυβερνήσεων μέσω διακυβερνητικών διαπραγματεύσεων και συμβιβασμών. Αυτό καταδεικνύει ότι η ευρωπαϊκή ολοκλήρωση είναι μια πολύπλοκη διαδικασία που περιλαμβάνει την αλληλεπίδραση τόσο υπερεθνικών όσο και διακυβερνητικών στοιχείων.

Το τρίτο ερευνητικό ερώτημα της εργασίας εξέτασε τους τρόπους με τους οποίους η Συνθήκη του Μάαστριχτ και η ελληνική οικονομική κρίση παρέχουν πληροφορίες για τη δυναμική και τις επιπτώσεις της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Η Συνθήκη του Μάαστριχτ και η ελληνική οικονομική κρίση παρέχουν πολύτιμες γνώσεις για τη δυναμική και τις επιπτώσεις της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Η δημιουργία και η επακόλουθη εφαρμογή της Συνθήκης του Μάαστριχτ επηρεάστηκαν από διακυβερνητικές διαπραγματεύσεις,

αντανακλώντας τα διαφορετικά συμφέροντα και προτεραιότητες των κρατών μελών. Διεύρυνε το πεδίο εφαρμογής της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης με την εισαγωγή νέων τομέων πολιτικής και την ενίσχυση των υπερεθνικών θεσμών. Οι διατάξεις της Συνθήκης στόχευαν στην επίτευξη ισορροπίας μεταξύ των εθνικών συμφερόντων και της υπερεθνικής διάστασης της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, αναγνωρίζοντας τη σημασία και των δύο στοιχείων για την επίτευξη αποτελεσματικής διακυβέρνησης και συνεργασίας εντός της ΕΕ.

Η ελληνική οικονομική κρίση, από την άλλη πλευρά, αποκάλυψε τη σημασία των ενεργειών και των αποφάσεων των εθνικών κυβερνήσεων στη διαμόρφωση της κρίσης. Υπογράμμισε τις συνέπειες της κακής δημοσιονομικής διαχείρισης, τα μη βιώσιμα επίπεδα χρέους και τις διαρθρωτικές αδυναμίες της ελληνικής οικονομίας, οι οποίες επηρεάστηκαν από επιλογές εσωτερικής πολιτικής. Η κρίση εξέθεσε εντάσεις και συγκρούσεις συμφερόντων μεταξύ πιστωτών και οφειλετών χωρών εντός της ευρωζώνης, υπογραμμίζοντας την πολυπλοκότητα των διακυβερνητικών διαπραγματεύσεων και τον αντίκτυπο της εθνικής κυριαρχίας στα αποτελέσματα της κρίσης.

Αυτές οι περιπτωσιολογικές μελέτες καταδεικνύουν ότι η ευρωπαϊκή ολοκλήρωση είναι μια πολύπλευρη διαδικασία που επηρεάζεται από έναν συνδυασμό υπερεθνικών και διακυβερνητικών δυναμικών. Ενώ η Συνθήκη του Μάαστριχτ αποτελεί παράδειγμα της διάχυσης της ολοκλήρωσης που προβλέπει ο νεολειτουργισμός, η ελληνική οικονομική κρίση τονίζει τη σημασία των διακυβερνητικών διαπραγματεύσεων και των εθνικών συμφερόντων στη διαμόρφωση των αποτελεσμάτων. Η διαδικασία ολοκλήρωσης απαιτεί μια λεπτή ισορροπία μεταξύ των υπερεθνικών θεσμών, των εθνικών κυβερνήσεων και των οικονομικών, πολιτικών και κοινωνικών εκτιμήσεων των κρατών μελών.

Συμπερασματικά, η ανάλυση της Συνθήκης του Μάαστριχτ και της ελληνικής οικονομικής κρίσης παρέχει πολύτιμες γνώσεις για τη δυναμική και τις επιπτώσεις της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Η αλληλεπίδραση μεταξύ υπερεθνικών και διακυβερνητικών στοιχείων είναι εμφανής, υπογραμμίζοντας τον περίπλοκο χαρακτήρα της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Τα ευρήματα υπογραμμίζουν τη σημασία της κατανόησης του ρόλου των κρατών μελών, των εθνικών κυβερνήσεων και των υπερεθνικών ιδρυμάτων στη διαμόρφωση των διαδικασιών ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Ο αποτελεσματικός συντονισμός, η εναρμόνιση και η λήψη αποφάσεων μεταξύ των κρατών μελών είναι ζωτικής σημασίας για την αντιμετώπιση κοινών προκλήσεων, την προώθηση της σταθερότητας και τη διασφάλιση της επιτυχίας των πρωτοβουλιών ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Απαιτείται περαιτέρω έρευνα και ανάλυση για τη διερεύνηση αυτών των δυναμικών σε μεγαλύτερο βάθος και την αντιμετώπιση της

συνεχιζόμενης πολυπλοκότητας και των μελλοντικών προοπτικών της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης.

Βιβλιογραφία

Βιβλιογραφικές Αναφορές στα Ελληνικά

- Λάβδας, Κ. (2002). *Δημιουργία και εξέλιξη των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*. Πάτρα: Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο.
- Μαρής, Γ. (2021). *Ευρωπαϊκή Πολιτική Οικονομία και Ελλάδα. Θεωρία και Εφαρμογές*. Αθήνα: Προπομπός.

Ξενόγλωσσες Βιβλιογραφικές Αναφορές

- Barth, C., & Bijsmans, P. (2018). The Maastricht Treaty and public debates about European integration: the emergence of a European public sphere?. *Journal of Contemporary European Studies*, 26(2), 215-231.
- Baun, M. J. (2018). *An imperfect Union: The Maastricht Treaty and the new politics of European integration*. Routledge.
- Bektasheva, A. (2019). The dynamics and structure of development of European integration. *EUROPEAN INTEGRATION STUDIES: A PUBLICATION OF THE UNIVERSITY OF MISKOLC*, 15(1), 145-157.
- Bickerton, C. J., Hodson, D., & Puetter, U. (2015). The new intergovernmentalism and the study of European integration. *The new intergovernmentalism: States and supranational actors in the post-Maastricht era*, 1-48.
- Bickerton, C. J., Hodson, D., & Puetter, U. (Eds.). (2015). *The new intergovernmentalism: states and supranational actors in the post-Maastricht era*. Oxford University Press, USA.
- Bulmer, S. (2015). Understanding the new intergovernmentalism. *The new intergovernmentalism: States and supranational actors in the post-Maastricht era*, 289.
- Cini, M., & Borragán, N. P. S. (2022). *European union politics*. oxford university press.

- Cram, L. (2002). Integration theory and the study of the European policy process. In *European Union* (pp. 40-58). Routledge.
- Dalman, P., & Jonsson, J. (2015). United in Diversity?: A study of the Growing Nationalism and its Effects on Integration in the EU.
- Ernst, H. (1958). The Uniting of Europe. 1950-1957.
- Franco, R. V. (2019). Of rules and (Dis) order: the conflict between Germany and Greece within the eurozone crisis.
- Garrett, G. (2018). The politics of Maastricht. In *The political economy of European monetary unification* (pp. 111-130). Routledge.
- Graziatti, L. V. (2017). The Treaty of Rome EEC and EURATOM 1957. *ABC Research Alert*, 5(3), Peru-Peru.
- Haas, E. B. (1970). The study of regional integration: reflections on the joy and anguish of pretheorizing. *International organization*, 24(4), 606-646.
- Hermann, C. (2007). Neoliberalism in the European Union. *Studies in Political Economy*, 79(1), 61-90.
- Hodson, D., & Puetter, U. (2019). The European Union in disequilibrium: new intergovernmentalism, postfunctionalism and integration theory in the post-Maastricht period. *Journal of European public policy*, 26(8), 1153-1171.
- Hoffmann, S. (1965). *The State of War: the Essays on the Theory and Practice of International Politics*. Frederick A Praeger Inc..
- Jensen, C. S. (2013). Neo-functionalism. *European Union Politics*, 4.
- Konings, M. (2012). Neoliberalism & the state. *Alternate Routes: A Journal of Critical Social Research*, 23.
- Laursen, F. (2016). The founding treaties of the European Union and their reform. In *Oxford Research Encyclopedia of Politics*.
- Lefkofridi, Z., & Schmitter, P. C. (2020). Neofunctionalism in the Decade of Crises. In *Theorising the Crises of the European Union* (pp. 102-118). Routledge.
- Marangudakis, M. (2019). *The Greek crisis and its cultural origins: A study in the theory of multiple modernities*. Springer.

- Maris, G., & Sklias, P. (2016). France, Germany and the new framework for EMU governance. *Journal of Contemporary European Studies*, 24(1), 1-23. <https://doi.org/10.1080/14782804.2015.1056113>
- Maris, G. (2020). National sovereignty, European integration and domination in the eurozone. *European Review*, 28(2), 225-237. [doi:10.1017/S1062798719000437](https://doi.org/10.1017/S1062798719000437)
- Maris, G., & Sklias, P. (2020). European integration and asymmetric power: Dynamics and change in the EMU. *European politics and Society*, 21(5), 634-649.
- Maris, G., & Manoli, P. (2022). Greece, Germany and the Eurozone crisis: Preferences, strategies and power asymmetry. *German Politics*, 31(2), 281-301. <https://doi.org/10.1080/09644008.2022.2026928>
- Maris, G., Sklias, P., & Maravegias, N. (2022). The political economy of the Greek economic crisis in 2020. *European Politics and Society*, 23(4), 447-467. <https://doi.org/10.1080/23745118.2021.1895552>
- Mascitelli, B. (2018). New global uncertainties and its meaning for European Union integration?. *AEI insights*, 4(1), 19-31.
- Moga, T. L. (2009). The Contribution of the Neofunctionalist and Intergovernmentalist Theories to the Evolution of the European Integration Process. *Journal of alternative perspectives in the social sciences*, 1(3), 796-807.
- Moravcsik, A. (2005). The European constitutional compromise and the neofunctionalist legacy. *Journal of European Public Policy*, 12(2), 349-386.
- Moravcsik, A. (2020). Liberal intergovernmentalism. In *Oxford Research Encyclopedia of Politics*.
- Mudde, C. (2019). The 2019 EU elections: Moving the center. *Journal of Democracy*, 30(4), 20-34.
- Müller, H. (2019). *Political leadership and the European Commission presidency*. Oxford University Press.
- Niemann, A. (2021). Neofunctionalism. *The Palgrave handbook of EU crises*, 115-133.
- Niemann, A., & Ioannou, D. (2015). European economic integration in times of crisis: a case of neofunctionalism?. *Journal of European Public Policy*, 22(2), 196-218.

- Nugent, N. (2017). *The government and politics of the European Union*. Bloomsbury Publishing.
- Nugent, N., & Rhinard, M. (2019). The ‘political’ roles of the European Commission. *Journal of European Integration*, 41(2), 203-220.
- Peterson, J. (2015). The Commission and the New Intergovernmentalism. *The New Intergovernmentalism. States and Supranational Actors in the Post-Maastricht Era*, 185-207.
- Ramiro Troitiño, D. (2022). Jean Monnet: Neofunctionalism at Work in the European Integration. In *The European Union and its Political Leaders: Understanding the Integration Process* (pp. 121-140). Cham: Springer International Publishing.
- Rhinard, M. (2019). The crisisification of policy-making in the European Union. *JCMS: Journal of Common Market Studies*, 57(3), 616-633.
- Rosamond, B. (2000). Theories of European integration.
- Rosamond, B. (2005). The uniting of Europe and the foundation of EU studies: revisiting the neofunctionalism of Ernst B. Haas. *Journal of European public policy*, 12(2), 237-254.
- Schimmelfennig, F. (2018). Regional integration theory. In *Oxford Research Encyclopedia of Politics*.
- Schmidt, V. A. (2019). Politicization in the EU: between national politics and EU political dynamics. *Journal of European public policy*, 26(7), 1018-1036.
- Schmitter, P. C., & Lefkofridi, Z. (2017). Using Neo-functionalism to understand the disintegration of Europe. In *Policy Change under New Democratic Capitalism* (pp. 171-201). Routledge.
- Sklias, P., & Maris, G. (2016). The Maastricht Convergence Criteria and Greece in the 1980s and the 1990s. Eburon.
- Smith, K. E. (2020). The European Union. In *Group Politics in UN Multilateralism* (pp. 45-59). Brill Nijhoff.
- Tanja, B. (Ed.). (2013). *The disparity of European integration: revisiting neofunctionalism in honour of Ernst B. Haas*. Routledge.
- Thorsen, D. E., & Lie, A. (2006). What is neoliberalism. *Oslo, University of Oslo, Department of Political Science, Manuscript*, 1-21.

- Tsoufidis, L., Alexiou, C., & Tsaliki, P. (2016). The Greek economic crisis: causes and alternative policies. *Review of Political Economy*, 28(3), 380-396.
- Verdun, A. C., & Laursen, F. (2020). Intergovernmentalism: Old, liberal, and new. *Oxford Research Encyclopedias*.
- Weißschnur, S., & Weißschnur, S. (2021). Overview of EU Responses to the Global Economic Crisis. *The Proportionality of State Intervention: EU Responses to the Global Economic Crisis, 2008-2020*, 171-212.
- Wessels, W. (2016). The Maastricht Treaty and the European Council: The History of an Institutional Evolution. In *The Maastricht Treaty: Second Thoughts after 20 Years* (pp. 77-92). Routledge.
- White, J. (2019). *Politics of last resort: Governing by emergency in the European Union*. Oxford University Press.